

Mâtürîdî'nin Yahudilerle Polemiği: Tahrif Bağlamında Kutsal Kitap İnançlarına Yönelik Eleştirileri*

Maturidi's Argument with Jews: His Criticism to Their Holy Book Belief in the Context of Degeneration

Recep ÖNAL^a

^aKelam AD,
Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Balıkesir

Geliş Tarihi/Received: 22.08.2016
Kabul Tarihi/Accepted: 28.09.2016

Yazışma Adresi/Correspondence:
Recep ÖNAL
Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Kelam AD, Balıkesir,
TÜRKİYE/TURKEY
onal1975@gmail.com

ÖZET İnsanoğlunun atası ve ilk peygamberi kabul edilen Hz. Âdem insanlara tevhid dinini tebliğ etmiştir. Ancak bu dine inanan topluluklar zaman içerisinde birtakım hurâfe ve şirk unsurlarına bulaşmak suretiyle tevhid inancını bozmuşlardır. Allah Teâlâ bozulan ilahî dinleri aslına döndürmek, tevhid inancını tekrar ikâme etmek için farklı zamanlarda peygamberler göndermiştir. Bu anlamda bütün peygamberler aynı dini tebliğ etmiş; insanları sadece Allah'ı birlemeye, ibadeti O'na has kılmaya ve O'ndan başkasına tapmamaya çağırılmışlardır. Tevhid inancı bozulan grupların en başında öz itibarıyla ilahî bir dine sahip olan Yahudiler gelmekte, Yahudilikte zamanla tevhid inancından uzaklaşarak tahrif ve tebdile uğrayan bir dini ifade etmektedir. Tevhid inancını aslına uygun şekilde koruyan tek dinî grup ise Müslümanlardır. Müslüman âlimler, Yahudilerin başta ulûhiyet ve nübüvvet üzere inanç esaslarını çeşitli açılardan eleştirmişlerdir. Müslümanlar ve Yahudiler arasındaylaşanan bu teolojik tartışmalarda ve reddiye geleneğinde önemli bir rol oynayan İmam Mâtürîdî de tevhid inancını bütün ilahî dinlerin vazgeçilmez temel unsuru kabul etmiş, bu inancı tahrif eden Yahudilere yönelik eleştirilerini de bu doğrultuda dile getirmiştir. Mâtürîdî'nin Yahudileri eleştirdiği konuların en başında ise kutsal kitap inançları gelmektedir. Bu çalışmada Mâtürîdî'nin kutsal kitap inançlarına ilişkin eleştirileri ele alınacaktır. Bu bağlamda konu Yahudilerin kutsal kitaplara karşı tutumları ve kitaplarını tahrif etmeleri şeklinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mâtürîdî; Yahudilik; Kutsal Kitap; Tevrat; Tahrif

ABSTRACT Mankind's ancestors and the first prophet of the Prophet accepted, Adam has notified the monotheistic religion of the people. However, people started to degenerate the Tawhid religion with time because of superstitions and polytheistic actions. To re-set the religions and to promote the Tawhid belief, Allah sent prophets in different times. In this context, all prophets announced the same religion and called people to accept the Tawhid of Allah, worship just for Allah and serve just for Allah. One of the primary groups that degenerate the Tawhid belief is Jewish people, making Judaism a religion that lost the Tawhid belief. The only group that protects the Tawhid belief as its original is the Muslim group. Muslims scholars criticized the Jewish people from many aspects. Maturidi who had an important role in these arguments between Muslims and Jews, accepts Tawhid as an indispensable part of all religions and strictly criticized Jewish people on this issue. One of the primary issues that Maturidi criticizes is Jews' holy book belief. In this study, Maturidi's criticism to holy books is examined. In this context, Jews' perceptions to their holy book and its degeneration are this study's main concern.

Key Words: Maturidi; Judaism; Holy Book; Torah; Degeneration

Yahudilik, semitik ve ilahî kökenli dinlerin en kadîm olanı olarak bilinir. Semitik dinlerin en temel unsurunu ise Tanrı ve kutsal kitap inancı oluşturur.¹ Dolayısıyla Yahudilerin en temel özelliklerinden biri hiç şüphesiz ilahî kaynaklı kutsal bir kitaba sahip olmalarıdır. Günümüzde Yahudiler, kendi kutsal kitaplarının tümünü ifade etmeye üzere Torah, Neviîm ve Ketubîm adlarının baş harfleri alınarak oluşturulan “Tanah”² kelimesini kullanmaktadırlar.³ Buna ilaveten Yahudi öğretilerinin tamamına “Torah”⁴ adı da verilmektedir.⁵

Yahudilerin kutsal kitap külliyyatı Tanah ve Talmud olmak üzere iki kısımdan oluşur.⁶ Tanah, Yahudi kültüründe yazılı dinî edebiyatı, Talmud ise sözlü/şifahî dinî edebiyatı ifade eder.⁷ Yahudilere göre 24 kitaptan oluşan Tanah, Torah, Neviîm ve Ketuvîm olmak üzere üç bölüme ayrılır.⁸ Babil Talmud’unda Yahudilerin çoğunluğu tarafından kabul edilen 24 kitap şu şekilde gösterilmektedir

a. Tevrat (Torah): Tekvin (Yaratılış), Çıkış, Levîler, Sayılar, Tesniye.

b. Nebiîm (Peygamberler):

1. İlk peygamberler: Yeşu, Hâkimler, Samuel (1-2), Krallar (1-2).

2. Sonraki peygamberler: Yeremya, Hezekiel, İşâya, 12’ler.

3. Ketubîm: Rut, Mezmurlar, Eyüp, Meseller, NeşîdelerNeşîdesi, Mersiyeler, Daniel, Ester, Ezra, Tarihler (1-2) olmak üzere toplam yirmi dört kitap yer alır.⁹

Yahudiler Tanah diye adlandırdıkları bu koleksiyondaki bütün kitapları kutsal saymaktadırlar. Ancak Ahd-i Atik’in ilk beş bölümünü teşkil eden Tevrat’ın diğerlerinden farklı ve mümtaz bir yeri vardır. Zira Mûsâ’nın eseri sayılan Tevrat (Torah), kelime kelime, Rab Yahve tarafından vahiy edilmiş bir kitaptır.¹⁰

Yahudilere göre Tevrat (Torah), “Yazılı Torah” ve “Şifahî Torah” olmak üzere iki kısma ayrılır.¹¹ Birincisi Sina dağında Allah tarafından Mûsâ’ya verilen beş kitabı ve bunun eklerini yani yukarıda zikredilen 24 kitabı ihtiva eder. İkincisi de Yazılı Torah’ın dışında Tanrı tarafından Mûsâ’ya verilen ve ondan nesiller boyunca şifâhen aktarıldığına inanılan bilgi ve talimatları ve yazılı Torah üzerindeki açıklamaları içerir. Şifahî Torah olmaksızın yazılı metnin açıklanamayacağına inanılır.¹² Şifahî Torah denilen bu kısım için daha çok Talmud ismi kullanılır.

Yahudilerin çoğunluğu Talmud’u, Tanrı tarafından inzal edilmiş bir kitap olarak kabul ederler ve onu Torah (Tevrat) ile aynı değerde tutarlar.¹³ Aynı zamanda Allah’ın Mûsâ’ya Tevrat’ı Sina dağında yazılı olarak verdiği, Talmud’u ise

¹Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul, Gözlem Gazetecilik, 2002, III, 715; Yaşar Kutluay, *İslam ve Yahudi Mezhepleri*, İstanbul, Anka Yay., 2004, s. 171; Fuat Aydın, *Dinleri Tarihinde Okumak*, İstanbul; Ensar Neşriyat, 2007, s. 47.

²Yahudilerin Tanah adını verdikleri kutsal kitaplarına Hıristiyanlar Eski Ahid (Ahd-i Atik) derler. Çünkü Hıristiyanlara göre, Hz. İsa vasıtasıyla, Tanrı ile yeni bir ahid yapılmıştır. Bu, eskisini (İsrailoğulları ile yapılan ahidleri) aşan nihai bir ahiddir. Dolayısıyla onlar, bu yeni ahidin yazılı ifadeleri olan metinlere Yeni Ahid (Ahd-i Cedîd), daha eski olan ve Tanrı ile İsrailoğulları arasında yapılan ahde de Eski Ahid demişlerdir. Bkz. R. Firestone, *Yahudiliği Anlamak*, İstanbul; Gözlem Gazetecilik, 2004, s. 97; Ömer Faruk Harman, *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*, İstanbul, 1988, s. 1-2.

³Daniel Wickwire, *Yahudi, Hıristiyan ve İslâm Kaynaklarına Göre Kutsal Kitabın Değişmezliği*, İstanbul, 1999, s. 14; Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, III, 713; Hikmet Tanyu, “Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları, İlmî İnceleme ve Tenkid”, *AÜİFD*, Ankara, 1966, XIV, s. 98.

⁴Torah kelimesi, Arapça Tevrat’ın karşılığı olmakla beraber anlamı çok daha geniş tutularak hem Hz. Mûsâ’ya (Moşe) verilen kitap için hem de Yahudi öğretilerin bütünü için kullanılmıştır.

⁵Yaşar Kutluay, *İslam ve Yahudi Mezhepleri*, İstanbul, 2004, s. 164; Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yay., İstanbul 2002, s. 16.

⁶Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, s. 176; Kutluay, *İslam ve Yahudi Mezhepleri*, s. 165.

⁷Ayrıntılı bilgi için bkz. Firestone, *Yahudiliği Anlamak*, s. 47-50, 95-102; Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, III, 695-696; İsrailShahak, *Yahudi Tarihi ve Yahudi Dini*, çev. A. Emin Dağ, İstanbul, 2004, s. 78-82.

⁸O. Cilacı, *Günümüz Dünya Dinleri*, Ankara; DİB Yay. 1995, s. 70; A. Çelebi, *Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik*, İstanbul; Kalem Yay., 1978, s. 236.

⁹Ömer F. Harman, *Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları*, İstanbul; 1988, s. 4.

¹⁰Harman, *Yahudi Kutsal Kitapları*, s. 196.

¹¹Yazılı ve sözlü Tevrat gibi bir ayrıma gidilmesi Yahudi geleneğinde birçok tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu tartışmalar için bkz. Mehmet Sait Toprak, “İbrânî Gelenekte Kitâbet Aleyhtarlığı”, *DEÜİFD*, İzmir 2007, XXV, s. 127-146.

¹²Kutluay, *İslam ve Yahudi Mezhepleri*, s. 164; Harman, *Yahudi Kutsal Kitapları*, s. 196.

¹³Yahudilikte Talmud’un yeri ve önemi için bkz. Zaferü’l-İslam Han, *Yahudilikte Talmud’un Mevkii ve Prensipleri*, çev. Mehmet Aydın, Ankara 1980.

şifahî olarak gönderdiğine inanırlar.¹⁴ Talmud Mişna ve Gemera olmak üzere iki önemli kısma ayrılır. Mişna Yahudilerin Tevrat'tan sonra kendileri için koydukları ilk kanunî prensiptir.¹⁵ Eski Ahid'in ilk klasik tefsiri olarak kabul edilir.¹⁶ Diğer bir ifadeyle Mûsâ'nın Tevrat'ında geçen şeriatın izahı, tefsiri ve tamamlayıcısıdır.¹⁷ Gemera ise Mişna'nın bazı anlaşılmayan yerlerini açıklamak üzere Yahudi din âlimleri tarafından kaleme alınmıştır.¹⁸ Gemera biri Kudüs diğeri Babil Talmud'u olmak üzere iki kısımdan oluşur.¹⁹ Kudüs Talmud'u, Mişna'yı açıklamak üzere Filistin hahamları tarafından yazılan şerh ve haşiyeleri, Kudüs Talmud'u ise Babil hahamları tarafından yapılan yazılan şerh ve haşiyeleri ihtiva eder.²⁰

Netice olarak, Yahudilere göre Tevrat, geniş anlamıyla, Hz. Mûsâ'ya Sina Dağı'nda Tanrı tarafından verildiği kabul edilen tüm yazılı ve sözlü öğretileri (Tevrat ve Talmud), Eski Ahid olarak bilinen yazılı Yahudi kutsal kitap literatürünün tamamını (Tanah) ve her bir dönemin ihtiyaçları doğrultusunda gelişerek bugüne kadar gelen tüm Yahudi hukukunu ifade etmek için kullanılmaktadır.²¹

Eski Ahid'de Hz. Mûsâ'ya verilen "Kitap" ile ilgili "Sefer Ha-Berid, Ha-Sefer, Sefer Moşe, Torah"; Kur'an'da ise "Suhuf-u Mûsâ, Elvah, el-Kitap ve Kitâb-ı Mûsâ ve Tevrat" isimleri kullanılır.²² İslâm'da ve Yahudilikte Hz. Mûsâ'nın kitabı için kullanılan bu isimler arasında en yaygın olanı ise Tevrat ve onun İbranice karşılığı olan Torah kelimeleridir. Bununla birlikte Müslümanlar arasında Hz. Mûsâ'ya verilen kitabın Tevrat olup olmadığına ilişkin bazı ihtilaflar vardır.²³

Bunun en önemli sebebi ise Kur'an'da Hz. Mûsâ'ya kitap verildiğinden bahseden birçok ayetlerde²⁴ Tevrat ifadesinin kullanılmamış olmasıdır.

Kur'an'da söz edilen Tevrat'ın, İsrailoğullarına indirilmiş bir kitap olduğu anlaşılmakta ancak hangi peygambere vahyedildiği açıklanmamaktadır. İncil'in İsa'ya, Zebur'un Davud'a verildiği aşıkârken Tevrat'ın verildiği peygamber ismi zikredilmemiştir.²⁵ Diğer bir ifadeyle Kur'an'da Tevrat'ın Mûsâ'ya verildiğine dair doğrudan ya da dolaylı hiçbir ayete rastlanmaz. Bu nedenle Hz. Musa'ya hangi kitabın verildiği konusu müfessirler arasında tartışmalı bir konu olmuştur. Bunun dışında Kur'an'ın, Tevrat'ın mahiyeti hakkında detaylı bir bilgi vermemesi de ayrı bir problem teşkil etmektedir. Aynı zamanda Yahudilerin ellerindeki kitapların hangilerinin Tevrat'a dâhil olup olmadığı konusunda da bir bilgi bulunmamaktadır. Kur'an'da Mûsâ'ya verileden "Tevrat" diye bahsedilmez. Bunun yerine "Kitap", "Suhuf" ve "Furkan" diye bahsedilir. Diğer taraftan Kur'an'ın "el-Kitap" lafzını sıkça kullanması bu lafızla kastedilen kitabın, Kur'an'ı mı yoksa Tevrat ve İncil'i de mi kapsadığı da ayrı bir tartışma konusudur. Müfessirlerden bazıları "el-Kitap" lafzının gaybî bir lafız olduğunu savunurken, bazıları da Tevrat ve İncil'e işaret ettiğini ileri sürmüşlerdir. Çoğunluğu ise, "el-Kitap" lafzıyla Kur'an'ın kastedildiğini belirtmişlerdir.²⁶

Mâtürîdî, Müslümanlar arasında ihtilaflı olan bu konuya ilişkin görüşlerini ilgili ayetlerin tefsirinde dile getirmiştir. Mâtürîdî, Yahudilik dinini ve inanç esaslarını eserlerinde özel bir başlık altında incelememiştir.²⁷ Bu nedenle onun konuyla

¹⁴Çelebi, *Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik*, s. 279.

¹⁵Han, *Yahudilikte Talmud'un Mevkii ve Prensipleri*, s. 8-9.

¹⁶Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 22.

¹⁷Çelebi, *Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik*, s. 278.

¹⁸Çelebi, *Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik*, s. 279.

¹⁹Han, *Yahudilikte Talmud'un Mevkii ve Prensipleri*, s. 9.

²⁰Çelebi, *Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik*, s. 279.

²¹S. L. Gürkan, *Yahudilik*, İstanbul; İSAM Yay., 2008, s. 64.

²²Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 55.

²³Bu yönde yapılan tartışmalar için bkz. Baki Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", *AÜİFD*, Ankara 1997, XXXVI, 359-404; Mustafa Öztürk, "İslâm Tefsir Geleneğinde Ehl-i

Kitapla İlgili Bazı Telakkilerin Epistemik Değeri", *Kur'an'ın Farklı İnanç Mensuplarına Yaklaşımı*, Konya, 2007, s. 33

²⁴Bkz. el-Bakara 2/53, 87; el-İsrâ 17/2; Hûd 11/ 110; es-Secde 32/23.

²⁵Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 63-64

²⁶Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 64-66.

²⁷Mâtürîdî, *Kitâb-ı Tevhîd* eserinde birçok dinî akımlardan bahsetmiş, hatta bazılarını müstakim başlık altında incelemiştir. Örneğin Hıristiyanların teslis inancını özel başlık altında ele alarak onlara eleştiriler yöneltmiştir. Bununla birlikte Yahudilikten çok az bahsetmiştir. Bahsettiği konular da onun genel görüşlerini tespit etme açısından oldukça yetersizdir. O,

ilgili görüşlerini tespit ederken takip edeceğimiz metot, ilgili ayetler ve getirdiği yorumlar çerçevesinde belirleme şeklinde olacaktır.

I. İMAM MÂTÜRÎDÎ'YE GÖRE YAHUDİLERİN KUTSAL KİTAPLARI

Kur'ân-ı Kerîm'e bakıldığında Hz. Mûsâ'ya kitap verildiğinden bahseden birçok ayetlerin olduğu görülür.²⁸ Örneğin Kur'an'da Hz. Mûsâ'ya "Kitap",²⁹ "Furkan"³⁰ ve "Sultan"³¹ verildiğinden bahsedilir. Ancak kendisine verilen özel bir kitap isminden söz edilmez. Bu nedenle Hz. Mûsâ'ya hangi kitabın verildiği hususunda İslam âlimleri ihtilafa düşmüşlerdir.³² İmam Mâtürîdî tartışmalı olan bu konudaki görüşlerini ilgili ayetlerin tefsirinde dile getirmiştir.

Mâtürîdî'ye göre ayetlerde "Mûsâ'ya kitabı verdik" ifadesiyle kastedilen Kitap, Tevrat³³ olduğu gibi Furkan'dan maksat da Tevrat'tır. Bu isimle anılmasının sebebi ise, Tevrat'ın hakkı batıldan ayıran, helal ve haramı belirleyen hükümleri ihtiva etmesidir. Bu anlamda Mâtürîdî, helali haramdan, hakkı batıldan ayıran her kitabı "Furkan" adının verileceğini belirtir.³⁴ Mâtürîdî, Mûsâ'ya verilen "Sultan"ı ise Tevrat ya da kitap olarak değil, yed-i beyzâ, asa ve denizin

yarılması gibi kendisine verilen mucizeler şeklinde yorumlar.³⁵

Mâtürîdî, İsrailoğullarına hangi kitapların indirildiği meselesi ile ilgili görüşlerini el-Câsiye, 45/16. ayetin tefsirinde açıklamıştır. Mâtürîdî, öncelikle ayetteki "el-Kitap" ifadesi ile kastedilenin Tevrat olduğu şeklindeki müfessirlerin görüşlerini naklettikten sonra bu ifadeyle kastedilen kitabın açıkça belirtilmemiş olmasını, İsrailoğullarına çok sayıda kitap gönderilmiş olmasıyla ilişkilendirir. Bu çerçevede o, İsrailoğullarına gönderilen ve insanlar tarafından bilinen kitaplar arasında Tevrat, İncil ve Zebûr'u sayar, fakat onlara bunların dışında başka kitapların da gönderilmiş olabileceğine dikkat çeker. Bu açıklamalardan sonra ayette niçin "el-Kitap" teriminin kullanıldığını şu şekilde izah eder: "Kitap teriminin burada ifade edilmesi ve bu terimin de Tevrat'a hamledilmesinin anlamı nedir? Bunu şu şekilde izah edebiliriz: Kitap ifadesiyle çoğul anlamda kitapların kastedilmesi mümkündür. Zira el-Kitap kelimesinin başındaki lam-ı tarif, zikredilen kitabın cinsi altındaki bütün kitapları kapsadığını ifade etmek için kullanılmıştır. Müfessirlerin de dediği gibi el-Kitap ile kastedilenin Tevrat olması da mümkündür. Çünkü genel isim zikredilip özel isim kastedilebilir ki bu da onlardan biridir. Bu anlamda Tevrat'ın, hükümlerin geneli kapsayan bir kitap olması da mümkündür."³⁶

Görüldüğü üzere Mâtürîdî, burada iki farklı görüş ortaya koymakta, her ikisini de mümkün görmektedir. Ancak daha sonra yaptığı açıklamalara bakıldığında, "el-Kitap" ifadesiyle Tevrat'ın kastedildiği görüşünü benimsediği anlaşılmaktadır. Nitekim o, el-Kitap ifadesiyle Zebûr ve İncil'in kastedilmediğine işaret etmiş, Zebûr'un içinde şer'î hüküm beyan eden ayetlerin olmadığını, onda sadece tesbih ve tahmîd (övgü ve zikir)'e dair ayetlerin var olduğunu; bu durumun İncil için de geçerli olup, onda da çok az sayıda şer'î hükümler bulunduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle ayetlerde

daha çok *Te'vilât*'ında Yahudilerden bahsetmiş, ilgili ayetler çerçevesinde onlara eleştiriler yönelmiştir.

²⁸Bkz. Bakara 2/ 53, 87; İsrâ 17/2; Hûd 11/ 110; Secde 32/23.

²⁹Bkz. el-Bakara 2/53, 87; el-En'âm 6/91, 153, 154; Hûd 10/110; el-İsrâ 17/2; el-Mü'minûn 23/49; el-Furkân 25/35; el-Kasas 28/43; es-Secde 32/23; Fussilet 41/45.

³⁰el-Bakara 2/53; el-Enbiyâ 21/48.

³¹en-Nisâ 4/153; el-Mü'minûn 23/45; el-Mü'min 40/23; ez-Zâriyât 51/38. Bunların dışında yine Kur'an'da Hz. Mûsâ'ya levhalar (el-A'râf 7/145) ve suhuf (en-Necm 53/36; el-A'lâ 87/19) verildiği de bildirilmiştir. Mâtürîdî, Hz. Mûsâ'ya verilen levhalar ve ona izafe edilen suhurlarla ilgili ayetlerin tefsirinde bu ikisiyle neyin kastedildiğine dair herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

³²Bu nedenle bazı araştırmacılar, Kur'an'daki Tevrat lafzı sadece Hz. Mûsâ'nın değil, o dahil olmak üzere, bütün İsrailoğulları peygamberlerinin kitaplarının içinde yer aldığı Eski Ahid külliyyatının tümünün kast edildiği sonucunu çıkarmaktadırlar. Bkz. Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 66; Adam, Öztürk, "İslam Tefsir Geleneğinde Ehl-i Kitapla İlgili Bazı Telakkilerin Epistemik Değeri", *Kur'an'ın Farklı İnanç Mensuplarına Yaklaşımı*, s. 33.

³³Bkz. Ebu Mansur el-Mâtürîdî, *Te'vilât*, Ed. Topaloğlu B. İstanbul, Mizan Yay., 2004, I, 126, 172; VII, 244.

³⁴Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 126; II, 239; IX, 289.

³⁵Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 98.

³⁶Mâtürîdî, *Te'vilât*, XIII, 327.

zikredilen “el-Kitap” ifadesiyle Tevrat’ın kastedildiğini söylemiştir.³⁷

Sonuç olarak Mâtürîdî, Hz. Mûsâ’ya verildiği belirtilen kitaptan kastedilenin Tevrat olmadığı veya Tevrat’ın Hz. Mûsâ’ya verilen kitap da dâhil olmak üzere bütün İsrailoğulları peygamberlerine gönderilmiş vahiyleri de ihtiva eden genel bir vahiy olduğuna dair ileri sürülen görüşlere³⁸ katılmamakta, aksine Mûsâ’ya verilen kitabın Tevrat olduğunu açıkça ifade etmektedir.

II. YAHUDİLERİN KUTSAL KİTAPLARA KARŞI TUTUMLARI

Mâtürîdî’ye göre Yahudiler daha önce vahiyle tanışmış bir topluluk oldukları için peygamberlik ve ilahî kitap gibi konularda belli bir bilgi birikimine sahiptirler. Bu nedenle Allah Teâlâ, en-Nahl 16/43. ile eş-Şu’arâ 26/197’de belirtildiği üzere Yahudi din âlimlerinin Tevrat’tan öğrendikleri Kur’an ve Hz. Muhammed’e ilişkin bilgilerini, Hz. Muhammed’e karşı çıkan Arap müşriklerinin dikkatine sunmuştur.³⁹

Mâtürîdî, Yahudilerin kitap inançlarını genellikle Kur’an verilerinden hareketle⁴⁰ kendi kitaplarına karşı olan olumsuz tutumları çerçevesinde eleştirmiştir. Ona göre, Yahudiler Tevrat hakkında ihtilafa düşerek, ona karşı üç farklı tutum sergilemişlerdir. Bunlardan birincisi, Tevrat’ı kabul ve inkâr etme konusunda kendi aralarında ihtilafa düşmeleridir. Zira onlardan bir kısmı Tevrat’a iman etmiş, bir kısmı da onu inkâr etmişlerdir. İkincisi, Kur’an’da işaret edildiği üze-

re⁴¹ Tevrat’ı eksiltme, arttırma, değiştirme, dönüştürme ve tahrif etme gibi farklı tutumlar sergileyerek ihtilaf etmişlerdir. Üçüncüsü de Tevrat’a iman edip onu kabul ettikten sonra, Tevrat’ın manası ve te’vil edilmesinde ihtilafa düşmüşlerdir.⁴² Mâtürîdî, üçüncü maddede zikrettiği ihtilafın Kur’an-ı Kerim için de geçerli olabileceğine dikkat çeker.⁴³ Ancak ilk iki şıkkın Kur’an için geçerli olmadığını, zira el-Hicr 15/9. ve el-Fussilet 41/42’de belirtildiği üzere, Allah Teâlâ’nın Kur’an’ı koruma altına aldığı, bu nedenle de tebdil, tahvil, tahrif, arttırma ve eksiltmenin Kur’an için mümkün olamayacağını altını çizer. Ona göre şayet Kur’an’a bir şey eklenirse yahut ondan bir şey değiştirilirse veyahut da bir bölümü tahrif edilirse, bu hemen fark edilir. Çünkü Kur’an-ı Kerim, içinde takdim ya da tehir yapıldığında hemen fark edilebilecek bir şekilde, insanların kalplerine ve dillerine kolaylaştırılmıştır. Bu nedenle Kur’an’ın hükümlerinin insanlar tarafından neshedilmesi ya da kanunlarının değiştirilmesi mümkün değildir.⁴⁴ Öte taraftan Allah Teâlâ, hikmeti gereği nübüvveti Hz. Muhammed ile sona erdirmiştir ve ondan sonra bir daha peygamber göndermeyecektir. Bu nedenle Allah Teâlâ, Hz. Muhammed’in ümmetini dinin ana hükümlerini değiştirmeyecek bir konumda yaratmış ve onlara kendi korumasına aldığı kitabı (Kur’an’ı) lütfetmiştir. Bu kitap sayesinde dine ortaya konulacak değiştirme teşebbüsleri teşhis edilebilecek ve onun getirdiği öğretiyi kıyamete kadar devam edecektir.⁴⁵ Bu çerçevede Mâtürîdî, Kur’an için geçerli olan bu ilahî korumanın geçmiş semavî kitaplar için söz konusu

³⁷Mâtürîdî, *Te’vilât*, XIII, 327.

³⁸İleri sürülen bu tezler için bkz. Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 63-69; Öztürk, “İslâm Tefsir Geleneğinde Ehl-i Kitapla İlgili Bazı Telakülilerin Epistemik Değeri”, *Kur’an’ın Farklı İnanç Mensuplarına Yaklaşımı*, s. 24-50.

³⁹Mâtürîdî, *Te’vilât*, III, 250; VI, 110; IX, 261; a.mlf., *Kitabu’t-Tevhid*, Çev: Topaloğlu B. Ankara: İSAM Yay. 2009, s. 250-251.

⁴⁰Mâtürîdî, Yahudilere karşı eleştiri yöneltirken genellikle Kur’an ayetlerini ve bunların nüzul sebeplerini dikkate almıştır. Özellikle Tevrat’ın tahrif edilmesi, tahriften kastın ne olduğu ve neyin tahrif edildiğini tespit etmede başvurduğu temel kaynak Kur’an-ı Kerim olmuştur. Bu nedenle o, gerek *Kitâbü’t-Tevhid*’de gerekse *Te’vilât*’ta Tevrat ve İncil metinlerinden örnekler vermemiştir. Kanaatimizce bunun sebebi onun, daha çok Kur’an’da Allah’ın konuyla ilgili neyi kastettiğini belirlemeye çalışmış olmasıdır.

⁴¹İlgili ayetler için bkz. Âl-i İmrân 3/78; el-Bakara 2/79; en-Nisâ 4/46; el-Mâide 5/13.

⁴²Mâtürîdî, *Te’vilât*, VII, 244-245.

⁴³Mâtürîdî’nin bu tespitinin oldukça isabetli olduğunu düşünüyoruz. Zira, Kutsal metinleri yanlış okumak veya ilgili ayetleri kendi görüşlerini destekleyecek şekilde yorumlamak ya da dini yanlış anlamak, İslâmiyet dahil her din için geçerlidir. Nitekim bu tür tahrif eylemlerine İslâm tarihinde de yapıldığına şahit olmaktadır. İslâm inanç mezhepleri içerisinde değerlendirilen Haricilik, Şiîlik türü akideler buna örnek verilebilir. Bkz. Ramazan Biçer, “Kelâm Bilginlerinin Yahudi ve Hıristiyanlara Yaklaşımı”, *JİİFD*, Yıl: 2007, sy. 16, s. 187.

⁴⁴Mâtürîdî, *Te’vilât*, VII, 245.

⁴⁵Mâtürîdî, *Kitâbü’t-Tevhid*, s. 249.

olmadığını belirtir.⁴⁶ Çünkü ona göre, önceki kitapların korunması el-Mâide 5/44'te işaret edildiği üzere Yahudi ve Hıristiyan din âlimlerine bırakılmıştır.⁴⁷

Mâtürîdî, Yahudilerin Tevrat'a iman emriyle karşı karşıya geldiklerinde ilk yaptıkları şeyin inatlaşmak ve yüz çevirmek olduğuna dikkat çekerek onların bu tavırlarını el-Bakara 2/63-64. ayetlerini naklederek sergilemeye çalışır. Bu çerçevede o, Allah Teâlâ'nın Yahudilerden Tevrat'a iman ve onunla amel edeceklerine dair söz aldığını, onların da Hz. Mûsâ'nın Tevrat'ı getirmeden önce onunla amel edecekleri konusunda Allah'a söz verdiklerini söyler. Daha sonra Mâtürîdî, Yahudilerin Hz. Mûsâ Tevrat'ı getirdiğinde bu sözlerinden yüz çevirdiklerini, üzerlerine Tur Dağı'nın indirilmesi tehdidiyle karşılaşınca Tevrat'ı kabul etmek zorunda kaldıklarını, ancak Tevrat'taki hükümlerin uygulanmasını zor gördükleri için Tevrat'ı tekrar inkâr ettiklerini belirtir.⁴⁸

Yahudilerin kendi kitaplarına karşı sergiledikleri olumsuz davranışlarından bir diğeri de Bakara 2/85. ayette ifade edildiği üzere Tevrat'a pek az iman etmeleri ve onunla gerektiği gibi amel etmemeleridir.⁴⁹ Bu bağlamda Mâtürîdî, Yahudilerin Tevrat'ta yer alan hükümlerin bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr ettiklerini belirtir ve buna örnek olarak da Hz. Muhammed'in nitelikleri ve sıfatlarını gösterir.⁵⁰ Mâtürîdî'ye göre, onlar kitaplarını hakkıyla okuyup onunla amel etmiş olsalardı, Hz. Muhammed'e kesinlikle iman ederlerdi. Çünkü onun peygamber olacağı bilgisi kitaplarında vardı. Bu nedenle onlar, aslında onun peygamber olduğunu biliyorlardı, fakat buna rağmen bu bilgileriyle amel etmediler.⁵¹ Mâtürîdî, el-Cum'a 62/5'i de bu bağlamda değerlendirir. Ona göre, bu ayette Yahudiler ki-

taplarına karşı bu olumsuz tutumları sergiledikleri için kitap yüklü merkebe benzetilmiştir. Bu çerçevede Mâtürîdî, Yahudilerin Tevrat'ı önce yalanladıklarını sonra da zorla onu kabul ettiklerine, bu nedenle de ondan gerektiği gibi istifade edemediklerine dikkat çeker. Çünkü onlar, Tevrat'ı bilmelerine rağmen onu gereği gibi yüceltmediler ve yalanladılar. Bunu yapmakla da Tevrat'ın kadir ve kıymetini bilmez bir duruma düştüler. Bu sebeple onlar, taşıdığı kitapların kıymet ve kadrini bilmeyen merkebin durumuna benzetilmiştir. Zira merkep de tıpkı onlar gibi kitapları değerini ve önemini bilmeden taşır.⁵²

Diğer taraftan Mâtürîdî, Tevrat'ta yer alan Hz. Muhammed'in peygamber olacağına dair bilgilerle amel etmemelerini onların hem Tevrat'ın hem de peygamberlerin bir kısmına iman ettiklerine, bir kısmını ise inkâr ettiklerine delalet ettiğini söyler.⁵³ Bu anlamda Yahudilerin Tevrat'ın dışındaki ilahî kitaplara karşı da sergilemiş olduklarına dikkat çekerek, kitaplar ve peygamberler arasında ayırım yapmakla küfre düştüklerini belirtir ve konuya ilişkin eleştirilerini de şu şekilde yöneltir: "Yahudilere Hz. Peygamber'e indirilen Kur'an'a iman edin denildiğinde, onlar 'kendimize indirilen Tevrat'a iman ederiz, dediler. Oysa onlar, Tevrat'a iman etmiyorlardı. Eğer ona iman etmiş olsalardı, bu imanları gereği Hz. Muhammed'e ve ona indirilene, bütün peygamberlere ve onlara her indirilene iman ederlerdi. Çünkü Tevrat'ta bütün peygamberlere ve kitaplarına iman etme emri vardı. Bu nedenle onlardan birine iman edilmesi bütün kitaplara iman manasına gelmektedir. Çünkü kitaplar birbirini tasdik ederler ve birbirleriyle uyum içerisindedirler. Halbuki onlar, Tevrat'tan sonra gelen İncil'i ve Kur'an'ı inkâr etmişlerdir. Hz. Mûsâ'dan sonra gönderilen Hz. İsmâ'yı ve Hz. Muhammed'i de inkâr etmişlerdir."⁵⁴

⁴⁶Mâtürîdî, *Te'vilât*, VII, 245.

⁴⁷Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 236; VII, 245.

⁴⁸Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 148-149; I, 179.

⁴⁹Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 225.

⁵⁰Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 171.

⁵¹Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 225; XI, 53.

⁵²Mâtürîdî, *Te'vilât*, XV, 154-155.

⁵³Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 175; III, 254.

⁵⁴Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 177. Ayrıca bkz. *Te'vilât*, II, 224, 356.

Mâtürîdî, Yahudilerin Tevrat'a iman ettiklerine ilişkin iddialarında samimi olmadıklarını belirtir, bu görüşünü de onların aralarındaki bazı hukukî davalar için Hz. Peygamber'i hakem tayin etmelerini göstererek temellendirmeye çalışır. Bu bağlamda o, Yahudilerin doğruladıkları şeyi (Tevrat'ı) bırakıp yalanladıkları şey (Kur'an) ile aralarında hüküm verilmesini Hz. Peygamber'den istemelerinin kendilerinin akılsızlıklarına delalet ettiğini belirtir ve bunu şu şekilde açıklar: "Onlar, Tevrat'ı ve içindeki hükümleri doğrularken Hz. Muhammed'i yalanlıyorlardı. Doğruladıkları şeyle amel etmeyince, yalanladıkları şeyle nasıl amel etsinler. Bu da onların akılsızlıklarının ve inatlarının ne derece ileri bir boyutta olduğunu göstermektedir."⁵⁵ Dolayısıyla Mâtürîdî göre, Yahudilerin ilahî kitaplara karşı olan bu tutumları hem kendi kitaplarına hem de diğer kitaplara karşı bakışlarını ve samimiyetsizliklerini göstermektedir.

III. YAHUDİLERİN KUTSAL KİTAPLARINI TAHRİF ETMELERİ: TEVRAT'IN TAHRİF EDİLMESİ

Mâtürîdî'ye göre Yahudilerin ilahî kitaplara karşı sergiledikleri olumsuz tutumlarının nihai noktası ise, kendi kitaplarını tahrif, tebdil ve tağyir etmeleridir. Mâtürîdî, bu yönde hem Yahudileri hem de Hıristiyanları Kur'an ayetlerini referans alarak çeşitli açılardan eleştirmiştir.

Kur'an'da Yahudi ve Hıristiyanların kendi kutsal kitaplarını tahrif, tebdil ve tağyir ettiğinden bahsedilmekte ve kitaplarına karşı sergiledikleri tutumlar birçok ayette dile getirilmektedir.⁵⁶ Müslüman âlimler bu ayetler çerçevesinde hem Yahudilere hem de Hıristiyanlara eleştiriler yöneltmiştir.⁵⁷ Kur'an'da açık bir şekilde İncil'in

tahrifinden söz edilmez. Ancak Müslüman âlimler tahrif konusunu açıklığa kavuşturmak için Tevrat'ın yanında İncilleri de incelemiş ve Kur'an'ın bazı ima ve işaretlerinden hareketle İncillerin de tahrif edildiğine kanaat getirmişlerdir.⁵⁸ Mâtürîdî de kitapların tahrifi konusunu işlerken bazen sadece Tevrat'ı bazen de Tevrat ile birlikte İncil'i konu edinmiştir. Mâtürîdî, hem Yahudilere hem de Hıristiyanlara kendi kitaplarının tahrif edilmesi ile ilgili eleştiriler yöneltmiştir. Dolayısıyla biz burada Mâtürîdî'nin tahrif ile ilgili görüşlerini incelerken hem Yahudilere hem de Hıristiyanlara yöneltmiş olduğu eleştirilerine yer vereceğiz. Onun tahrife bakışını ele almadan önce, kitapların tahrif edilmesi ile bağlantılı olması nedeniyle Kur'an'ın ve Hz. Muhammed'in diğer ilahî kitapları "tasdik" etmesini nasıl yorumladığını ortaya koymanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

a. KUR'AN-I KERİM'İN DİĞER İLAHÎ KİTAPLARI TASDİK ETMESİ

Çeşitli ayetlerde Kur'an'ın ve Hz. Muhammed'in geçmişte gönderilen ilahî kitapları ya da vahiyleri tasdik ettiğinden ve onları koruyup kolladığından söz edilmektedir.⁵⁹ Mâtürîdî, bu tarz ayetlerde geçen tasdik, gözetici ve koruyucu kavramlarının

Bu görüşü savunanların başında İbn Haldun ve Makrîzî gibi âlimler gelmektedir. (3) Bu iki grup arasında orta bir yer tutan ve ilahî kitapların lafzının pek az kısmının tebdil edildiğini, asıl tebdil ve tahrifin onun tefsirinde meydana geldiğini ileri sürenler. Bu gruba dahil olanlar arasında İbn Teymiyye, Elmalî Hamdi Yazır ve Süleyman Ateş gibi âlimler bulunmaktadır. Konuyla ilgili tartışmalar için bkz. Ignaz Goldziher, "Ehl-i Kitaba Karşı İslâm Polemiği I", çev. C. Tunç, *AÜİFD*, Ankara, 1980, IV, 151-170; a. mlf., "Ehl-i Kitaba Karşı İslâm Polemiği II", çev. C. Tunç, *AÜİFD*, Ankara, 1982, V, 249-278; J.M. Gaudeul-R. Caspar, "Kitab-ı Mukaddes'in Tahrifi Konusunda Klasik İslâmî Kaynakların Yaklaşımı", çev. A. Erbaş, *SÜİFD*, 2003, VII, 131-167; M. Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Ankara, 1998, s. 145-195; Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", *AÜİFD*, 1997, XXXVI, 359-404; R. Biçer, *İslâm Kelâmcılarına Göre İncil*, İstanbul; Gaye Kitabevi, 2004, s. 87-126; Necmeddin Gökçür, "Kur'an-ı Kerim Açısından İlahî Kitapların Tahrifi Meselesi", *İÜİFD*, 2000, II, 221-256; Muhammet Tarakçı, "Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile İlgili Kur'an Ayetlerinin Anlaşılması Sorunu", *USÛL*, 2004/2, s. 33-54.

⁵⁸Örneğin İsa'nın ulûhiyeti, teslis inancı, çarmıh hadisesi gibi mevcut İncillerde yer alan temel Hıristiyan inançları İslâm açısından kabul edilemez hususlar olarak değerlendirilmiş, bu tür ifadeler İncil'in tahrif sebebi olarak görülmüştür. Ömer Faruk Harman, "İncil", *DİA*, XXII, 275.

⁵⁹Bkz. el-Bakara 2/41, 89, 91, 101; Âl-i İmrân 3/4; el-Mâide 5/48.

⁵⁵Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 235.

⁵⁶Bkz. el-Bakara 2/75; en-Nisâ 4/46; el-Mâide 13, 46, 68; et-Tevbe 9/34.

⁵⁷İslâm âlimleri ilahî kitapların tahrifi konusunda genel olarak üç farklı görüş beyan etmişlerdir. (1) İlahî kitapların lafız ve mana bakımından tahrif edildiğini iddia edenler. Bu âlimler arasında başta İbn Hazm olmak üzere Karafî ve İbn Kayyim el-Cezviyye bulunmaktadır. (2) Tahrif ve tebdilin kitapların metninde değil tefsirinde meydana geldiğini savunanlar.

üzerinde önemle durmuş, tahrif ile ilgili görüşlerini de bu kavramlar etrafında şekillendirmiştir.

Mâtürîdî, el-Bakara, 2/41, 89'u delil gösterek Kur'an ile tahrif edilmeden önceki diğer kutsal kitaplar arasında temelde bir ihtilafın olmadığını söyler.⁶⁰ Mâtürîdî'ye göre, Kur'an'ın önceki kutsal kitapları tasdik etmesi, söz konusu kitapların dil ve lafız açısından değil de mana bakımından aralarında bir uygunluk olması şeklinde anlaşılmalıdır. Nitekim Mâtürîdî, konuya ilişkin görüşlerini en-Nisâ 4/82'yle temellendirerek şu şekilde dile getirir: "Kur'an, diğer ilahî kitapların dili ve nazmıyla değil mana ve hükümleriyle uyumludur. Çünkü önceki kitaplarda bulunan dil ve nazımın Kur'an'a aykırı olduğu bilenen bir gerçektir. Allah'ın indirdiği bütün kitaplar her ne kadar dil ve nazım olarak birbirinden farklı olsa bile anlam ve hüküm bakımından birbirleriyle uyumludur. Bu da Kur'an'ın Allah tarafından indirildiğine dair bir delildir. Allah'tan başka biri tarafından gelmiş olsaydı birbirlerine aykırı olurlardı."⁶¹ Buna ilaveten Mâtürîdî, Yahudilerin Kur'an'ın Tevrat gibi toptan değil de, farklı zamanlarda ve yerlerde indirilmesini gerekçe göstererek inkâr ettiklerine dikkat çeker ve bu yöndeki iddialarını kendi aleyhlerine bir delil olarak kullanır. Bu bağlamda o, Allah dilediğine toptan bir kitap vereceğini, dilediğine de peyderpey vahyedeceğini belirterek, onların bu görüş ve iddialarının oldukça yersiz olduğuna işaret eder.⁶² Bu yöndeki iddiaların aksine Mâtürîdî, Kur'an'ın farklı zamanlarda ve mekânlarda inmesini, onun Allah katından geldiğine dair en önemli deliller arasında sayar. Bu çerçevede Mâtürîdî, en-Nisâ 4/82'nin tefsirinde Kur'an'ın diğer semavî kitaplarla uyum içerisinde olduğunu vurguladıktan sonra Kur'an'ın parça parça indirilmesine rağmen kendi içinde de bir uyum içerisinde olduğuna ve ayetler arasında bir çelişki olmadığına dikkat çe-

ker. Mâtürîdî, Kur'an'ın farklı sebeplerle ve farklı zamanlarda Hz. Muhammed'e indirildiğini belirttikten sonra konuyla ilgili şu yorumu yapar: "Şayet Kur'an, Allah'tan başkasından gelmiş olsaydı bir kısmı diğer bir kısmıyla çelişirdi. Çünkü bilge bir insan bile birbirinden farklı zamanlarda konuştuğu zaman, bu konuşmaları birbirinden farklı olur, birbiriyle çelişir. Ancak Allah'ın sözüyle desteklenip de kendisine vahyedilmesi durumda o kişinin söyledikleri birbiriyle çelişmez. Dolayısıyla ayetlerin farklı zamanlarda inmesine rağmen birbirinden farklı ve birbiriyle çelişik olmaması, Kur'an'ın Allah katından inmiş olduğunun bir delilidir."⁶³ Buna ilaveten Mâtürîdî'ye göre, inkar edenler eğer Kur'an'ın içinde bir ihtilaf bulsalar onu mutlaka açıklarlardı. Ayrıca iddia ettikleri gibi bir beşer sözü olsaydı kendileri de bir beşerdi ve bu nedenle onun benzerini getirebilirlerdi. Ancak bundan aciz kalmışlardır. Nitekim inkârcılar Allah Teâlâ'nın "Siz de onun benzeri bir sure meydana getirin."⁶⁴ davetine icabet etmemişlerdir ki, bu da Kur'an'ın bir mislini getirmekten aciz kaldıklarına delalet etmektedir. Dolayısıyla onların bu konuda aciz kalmaları da Kur'an'ın Allah katından olduğunun bir delili olmaktadır.⁶⁵

Mâtürîdî, Yahudilerin Kur'an'ı inkâr etmelerine rağmen el-Bakara 2/89'da işaret edildiği üzere Kur'an'ın kitaplarına mutabık olup ona aykırı olmadığını anladıklarını ifade eder. Çünkü ona göre şayet Yahudiler kitaplarına muvafık olmadığını görselerdi, bu nurun söndürülmesi için çabalar ve onu yok etmek için uğraşarlardı. Halbuki onlar herhangi bir itirazda bulunmamışlardır. Bu da Kur'an'ın kitapları olan Tevrat'a muvafık olduğuna işaret etmektedir.⁶⁶ Ayrıca Mâtürîdî, şayet Kur'an Allah tarafından gönderilmemiş olsaydı, onların kitaplarıyla uyumlu olamayacağını, aksine onlara aykırı ve çelişik olacağını, ancak

⁶³Mâtürîdî, *Te'vilât*, III, 351.

⁶⁴el-Bakara 2/23.

⁶⁵Mâtürîdî, *Te'vilât*, III, 351. Benzer yorum için bkz. a. mlf., *Te'vilât*, II, 23; a. mlf., *Kitâbü't-Tevhîd*, s. 240-241.

⁶⁶Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 175.

⁶⁰Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 111, 175.

⁶¹Mâtürîdî, *Te'vilât*, III, 254; Ayrıca bkz. a. mlf., *Kitâbü't-Tevhîd*, s. 244.

⁶²Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 96-109.

bunun böyle olmadığını, aksine el-Bakara 2/91. ve el-Mâide 5/46'da da belirtildiği üzere diğer kitaplarla uyum içinde olduğunu söyler. Ona göre kitaplar arasındaki bu uyum Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiğine delalet eder.⁶⁷ el-Mâide 5/46. ayeti bütün peygamberlerin kendilerine indirilenle birbirlerini tasdik ettiğine bir delildir. Bütün ilahî kitapların vahyedilme zamanları birbirinden ne kadar uzak olursa olsun birbirini tasdik etmektedir ki, bu özellikleri onların tek bir merciden vahyedildiğini göstermektedir.⁶⁸

Mâtürîdî, Kur'an'ın Arapça lisanla indirilmesini de onun hak ve gerçek bir kitap olduğuna dair önemli bir delil sayar. Çünkü ona göre Allah Teâlâ'nın Kur'an'ı Arapça indirmesinin bir sebebi de Hz. Muhammed'in geçmiş ilahî kitaplardan herhangi bir şey almadığının bilinmesi içindir. Çünkü Hz. Peygamber'in dili Arapça idi ve Kur'an da onun diliyle yani Arapça olarak indirilmişti. Halbuki geçmiş kitapların dili Arapça değildi. Bu nedenle Hz. Muhammed, geçmiş kitapları da bilmiyordu. Dolayısıyla Hz. Peygamber Kur'an'ı geçmiş semavî kitaplardan almış olamazdı.⁶⁹ Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere Mâtürîdî, burada Kur'an'ın dili ve nazmı farklı olmasına rağmen, taşıdığı anlam ve hükümler bakımından diğer ilahî kitaplara uygun olmasını hem Hz. Muhammed'in peygamberliğinin hem de Kur'an'ın hak ve gerçek olduğunun bir delili saymaktadır.

Mâtürîdî'ye göre ilahî kitaplar arasındaki lisan ve nazm farklılığı muhteva farklılığından değil, ilahî vahye muhatap olan toplumların farklı lisan kullanmalarından ileri gelir. Bu bağlamda Mâtürîdî, farklı toplumların farklı lisansları kullanmasını bir realite kabul eder ve ilahî kitapların kendi toplumlarının lisanıyla gönderilmesini gerekli görür, bu görüşünü de: "Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara iyice açıklasın."⁷⁰ ayeti ile temellendirir.⁷¹ Di-

ğer taraftan kitapların birbirini tasdiketmelerini de bu bağlamda değerlendirerek, lisan ve nazm yönüyle değil, mana ve muhteva yönüyle olduğuna dikkat çeker. Konuya ilişkin görüşlerini de er-Ra'd 13/39. ayet çerçevesinde de ortaya koyar. Bu anlamda o, "Ana kitap kendi katındandır."⁷² ayetinde ifade edilen ana kitabın, her bir peygambere kendi dilleriyle kitap olarak verildiğini, bu kitapların dil bakımından farklı olmalarının anlamlarının da farklı olmasını gerektirmeyeceğini, zira bu kitapların aynı merciden geldiğini söyler.⁷³ Çünkü ona göre, Allah'ın katında Levh-i Mahfuz'daki dilin ne olduğu da bilinmemektedir. Aynı şekilde insanların amellerini yazan meleklerin bunları yaratılmışların lisanıyla yazmaları da mümkün değildir. Eğer böyle olsaydı Allah Teâlâ bunu açıklardı. Bu da onların kendi lisanslarıyla bunları yazdıklarına delalet eder. Bu nedenle lisanslarının farklı olması mananın farklı olmasını gerektirmez.⁷⁴ Bu açıdan Ehl-i Kitabın yanlarındaki kitaplar, Kur'an'ın nazmı ve diliyle değil manasıyla uyumludur. Zira Allah Teâlâ, bu kitapların nazımları ve dilleri birbirinden farklı olmasına rağmen Kur'an'ın onların yanındaki bu kitaplarla uyumlu olduğunu haber vermiştir. Buna göre kitaplar arasındaki dil ve nazım farkı, onların Allah kelâmı olmalarına bir engel teşkil etmez.⁷⁵ Allah Teâlâ'nın bu şekilde

⁷¹Mâtürîdî, *Te'vilât*, VII, 457.

⁷²Er-Ra'd 13/19

⁷³Mâtürîdî, *Te'vilât*, VII, 445.

⁷⁴Mâtürîdî, *Te'vilât*, VII, 447.

⁷⁵Buradan hareketle Mâtürîdî, EbûHanîfe'nin Farsça kıraatle namaz kılmaya cevaz vermesini bu anlayışa dayandırdığına dikkat çeker. Mâtürîdî, *Te'vilât*, III, 254-255. Burada bir konuya temas etmekte fayda görüyoruz. Günümüzde bazı akademisyenler, Mâtürîdî'nin yukarıda zikredilen "ilahî kitaplar arasında dil ve nazım farkının önemli olmadığı, aksine önemli olanın Kur'an'ın anlam ve muhtevası olduğu, bu nedenle Allah Teâlâ'nın Kur'an'ı Arapça'nın dışında aynı mükemmellikte kendi katından bir mucize olarak Farsça gibi başka dillerde de göndermeye güç yetirebileceği" şeklindeki görüşlerinden hareketle onun ve EbûHanîfe'nin vahyin geldiği dillerin ibadet açısından önemli olmadığını, dolayısıyla Kur'an'ın anlam ve hükmüne uygun olmak şartıyla ayetlerin başka dillerde yapılan tercümelemlerini okunarak ibadet (namaz kılmak gibi) edilebileceği fikrini savunduklarını iddia etmektedirler. Diğer bir ifadeyle Mâtürîdî'nin ibadet etmede Arapça'nın şart olmadığı, bu nedenle herkesin kendi diline göre ibadet edebileceği fikrini savunduğunu ileri sürmektedirler. (Özcan, *Mâtürîdî'de Dinî Çoğulculuk*, s. 125; Ahmet Vehbi Ecer, *Büyük Türk Bilgini Mâtürîdî*, İstanbul, 2007, s. 138). Halbuki burada onun dikkat çekmek istediği temel husus insanların farklı dillerde ibadet edilebileceği değil, Kur'an'ın diğer ilahî kitaplar gibi Allah katından geldiğini ispat etmek için

⁶⁷Mâtürîdî, *Te'vilât*, III, 350; a. mlf., *Kitâbü't-Tevhîd*, s. 244.

⁶⁸Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 241.

⁶⁹Mâtürîdî, *Te'vilât*, XIII, 357.

⁷⁰Ibrâhim 14/4.

yapmasının nedeni ise, Kur'an'ın da diğer ilahî kitaplar gibi kendi katından indiğinin insanlar tarafından bilinmesi içindir.⁷⁶

Mâtürîdî'ye göre ilahî kitapların birbirini tasdik etmesi gerçeği yukarıda, Tevrat'ın ve İncil'in tahrif edildiğinin en önemli delilleridir. Zira bu kitaplar tahrif edilmeseydi Kur'an ile aralarında dinin temelini oluşturan konularda ihtilaf olmazdı; ilahî kitapların gönderildiği zaman ve toplumlar farklı olsa da taşıdıkları mesajlar aynı-

ilahî kitapların hüküm ve mana itibarıyla birbirleriyle uyumlu olduğuna dikkat çekerek aralarında her ne kadar dil ve nazım farklılıkları olsa da bu farklılıkların onların Allah katından gelmiş olmasına engel teşkil etmeyeceğidir. Kaldı ki burada ki temel problem Talip Özdeş'in de ifade ettiği gibi Kur'an'ın Allah tarafından Arapça olarak indirilmesi yerine Farsça olarak veya başka dillerde indirilmesi değildir. Aksine Allah katından hem lâfzen ve hem de mana yönünden mucize olarak indirilen Arapça Kur'an'ın, insanlar tarafından (Kur'an'ın tercüme edilmesi anlamında değil, Kur'an'ın bizzat kendisi anlamında) Farsça veya başka dille okunup okunamayacağı meselesidir. Sadece Mâtürîdî'nin yukarıdaki açıklamalarından hareketle onun bu anlamda bir kanaate sahip olduğunu söylemek oldukça güçtür. Zira böyle bir kanaatin, Mâtürîdî'nin Kur'an'ın mutlaklığını ve aşkın olmasını, onda eksiklik ve tutarsızlığın olmamasını, muhkem olmasını, tevil-tefsir ayrımını esas alan kendi sistematigi ile bağdaştırmaya çalıştığı kanaatindeyiz. Çünkü insan tarafından Kur'an ayetlerine getirilen hiçbir yorum, meal ve tercüme izafi olmaktan kurtulamayacağı gibi Kur'an'ın kendi yerine de geçemez. Dolayısıyla Mâtürîdî'nin açıklamalarından onun, manaya, Kur'an'ı ve dini anlayarak yaşamaya özel bir önem atfettiği, dinin yaşanmasında engin bir görüş ve toleransa sahip olduğu anlaşılmalıdır. Yoksa namazda kıraatle ilgili olarak verilen bir ruhsatı, genel ve devamlı bir prensip, hüküm olarak kabul ettiği, Kur'an'ın başka bir dille tercümesini veya mealini Kur'an'ın yerine geçirdiği şeklinde bir yargıya varmak, Mâtürîdî'nin Kur'an hakkındaki temel düşünceleri ve sistematigi ile bağdaştırmayacağı gibi onu anlama noktasında bizi de yanıltabilir. (Bkz. Özdeş, *Mâtürîdî Tefsir Anlayışı*, s. 284-285). Kaldı ki Mâtürîdî'nin En-âm 156-157. ayetlerini tefsir ederken konuya ilişkin getirmiş olduğu bazı açıklamalar bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Nitekim Mâtürîdî, burada Kur'an'ın indiriliş sebeplerine temas etmekte ve Arap müşriklerinin "Bize kitap indirilseydi biz onlardan (Yahudi ve Hıristiyanlardan) daha çok doğru yolda olurduk" ya da "(Tevrat ve İncil) bizim dilimizle değil onların diliyle indirilmiştir. Oysa biz onların dillerini bilmiyoruz. Bu nedenle onların kendi kitaplarında okuduklarını öğrenemedik" şeklinde Allah'a karşı bir mazerette bulunamamaları diye Kur'an'ın indirildiğine ve bu mazeretlerin önünün kesildiğine dikkat çekmektedir. Ona göre Kur'an indirilmeseydi ve müşrikler de bu mazeretleri ileri sürmüş olsalardı bile yine de bu mazeretleri geçersiz olurdu. Zira Fârisler de aynı mazerete binaen Kur'an'a tabi olmama hususunda Allah katında mazur olurlardı. Çünkü nasıl ki müşrikler Ehl-i Kitabın dillerini bilmiyorlarsa, Fârisler de Arapların dillerini bilmiyorlardı. Ancak Fârisi ve acemler Arapça'yı bilmediklerini ileri sürerek Kur'an'a tabi olmayacaklarını ileri süremezler ve bu mazeretleri kabul edilemez. Zira onlar bu dili (Arapça'yı) öğrenme imkânına sahiptirler. Bu durumda Arap müşriklerin kendi dillerinde inmeyen kitapları (Tevrat ve İncil'i) öğrenme hususunda herhangi bir mazereti olamaz. Çünkü bu kitapların bilgisine ulaşmak ve dillerini öğrenmek için Ehl-i Kitab'tan yardım alabilirler ve onların bilgisinden istifade edebilirler (Mâtürîdî, *Te'vilât*, V, 262-263). Türkçe ibadet ile ilgili görüş ve tartışmalar hakkında daha geniş bilgi için bkz. Dücane Cündioğlu, *Bir Siyasî Proje Olarak Türkçe İbadet I*, İstanbul, 1999; a. mlf., *Türkçe Kur'an ve Cumhuriyet İdeolojisi*, İstanbul, 1998.

⁷⁶Mâtürîdî, *Kitâbü't-Tevhîd*, s. 244.

dır, aynı dini getirmişlerdir.⁷⁷ Bu nedenle ona göre Hz. Âdem'e, Hz. Nuh'a ve Hz. İbrâhîm'e gönderilen vahy ile Hz. Mûsâ, Hz. İsâ ve Hz. Muhammed'e gönderilen vahiyler esas itibarıyla birbirlerinden farklı değil, aksine birbirlerini tasdik edicidir. Aynı dinin öğretilerini ihtiva etmektedirler. Muhtelif ayetlerde geçen Kur'an'ın önceki kitapları tasdik ettiği, onları koruyup kolladığı şeklindeki ifadeler ilahî kitapların özde bir olduğunu ve bunlar arasında ayırım yapılamayacağını gösterir. Çünkü hiçbir peygamber, kendisinden önceki peygamberlerin dinini reddetmeyi emretmemiş, aksine aynı dini tebliğ etmişlerdir.⁷⁸

Mâtürîdî, bütün ilahî kitapların birbirini tasdik ettiklerini, bu nedenlerle aralarında herhangi bir çelişkinin söz konusu olamayacağını söyler. Bu görüşünü dees-Saff61/6 ile temellendirmeye çalışır. Ona göre söz konusu ayet iki şekilde yorumlanabilir. Birinci olarak ayette geçen "Mûsâddık" ifadesi, "Size Tevrat'ta yazıldığı gibi Tevrat'ı ve Allah'ın diğer kitaplarını doğrulayan olarak gönderildim" anlamına gelebilir. İkincisi de "Bütün peygamberlerin dininin bir olduğu ve hepsinin de yalnızca Allah'a ibadet etmeye ve tevhid dini-ne çağırdığı bilinsin diye Mûsâddık olarak yani Tevrat'ta emrolduğunuz gibi (Ey İsrailoğulları! Sizlere) sadece Allah'a ibadet etmeyi ve tevhidi emrediyorum. Benden sonra gelecek ve adı Ahmed olacak bir peygamberi müjdeliyorum. O, benim tasdik ettiğim gibi Tevrat'ı tasdik edecektir." şeklinde yorumlanabilir.⁷⁹ Buna göre, söz konusu ayet, kitapların birbirini tasdik etmesi, peygamberlerin getirmiş olduğu temel itikadî konuların bir ve aynı olduğu, peygamberlere verilen bütün ilahî kitapların tek bir kaynaktan geldiği ve hepsinin Allah'ın birliğine inanmaya, sadece O'na ibadet etmeye; bütün peygamberlere, kitaplara ve ahiret gününe iman etmeye davet ettiği anlamına gelmektedir.

⁷⁷Mâtürîdî, *Te'vilât*, XIII, 175-176; XV, 137.

⁷⁸Mâtürîdî, *Te'vilât*, VIII, 106, 174.

⁷⁹Mâtürîdî, *Te'vilât*, XV, 136-137.

Mâtürîdî, şariatlar arasındaki nesh olgusunu da bu çerçevede yorumlar. Ona göre peygamberlerin getirdikleri şariatlerin birbirini nesh etmesi ilahî kitaplar arasında çelişki ve uyumsuzluk olduğunu da göstermez. Çünkü Allah'ın insanların bir kısmına bir şeyi emretmesi diğer bir kısmına nehyetmesi veya bir vakitte emretmesi bir diğer vakitte nehyetmesi kitaplar arasında ihtilaf veya uyumsuzluk anlamı taşımadığı gibi hikmet dışı da değildir. Bu nedenle nâsih-mensûh arasında da herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir.⁸⁰

Mâtürîdî'ye göre Kur'an'ın önceki kitapları tasdik etmesi, o kitaplardan tahrif olmamış ve değiştirilmemiş olan ve Allah'tan geldiği şekilde orijinalliğini koruyan metinleri tasdik ettiği ve onlara içerik açısından uyum sağladığı şeklinde anlaşılmalıdır. Zira Mâtürîdî, Kur'an'ın kendisinden önceki ilahî kitapları tasdik etmesi ve onlarla uyumlu olmasını bu kitaplardan tahrif edilmeyen ve değiştirilmeyen kısımlarını tasdik ettiği ve bu kısımlarla uyumlu olduğu şeklinde düşünmek gerektiğini özellikle belirtir.⁸¹ Buna ilaveten Mâtürîdî, eserlerinin değişik yerlerinde önceki kitapların tahrif edilip değiştirildiğini; Kur'an'ın ise tahrif edilip değiştirilemeyeceğini, çünkü Allah Teâlâ'nın Kur'an'ı bu tarz eylemlerden koruduğunu önemle vurgular.⁸² Bu nedenle ona göre, Kur'an önceki kitaplardan tahrif olmamış ve değiştirilmemiş kısımlarla uygunluk arz eder.⁸³ Bu açıklamalarından anlaşılacağı üzere Mâtürîdî, Kur'an'ın daha önceki kitapları tasdik ettiğini bildiren ayetleri bir taraftan bu kitapların tahrif olmuş kısımlarının tashih edilmesi, diğer taraftan da ilk ve aslı suretiyle aynı kaynaktan aynı maksatla gönderilmiş olduğuna vurgu yapılması şeklinde değerlendirmiştir. Mâtürîdî'ye göre bu vurgunun temel sebebi de Yahudi ve Hıristiyanların Hz. Peygamber'i gerçek bir peygamber olarak kabul etmemeleridir. Bu yüzden Allah Teâlâ, çe-

şitli ayetlerde Kur'an'ın daha önceki kitapları tasdik ettiğini, nasıl ki Hz. Mûsâ ve İsrâ'ya vahyedilenler Allah katından ise aynı şekilde Hz. Peygamber'e vahyedilen Kur'an'ın da Allah katından olduğunu ve bütün ilahî kitapların taşıdıkları temel mesajlar arasında herhangi bir farklılık olmadığını bildirmiştir.

b. KUR'AN-I KERİM'İN DİĞER İLAHÎ KİTAPLARA GÖZETİCİ VE KORUYUCU OLMASI

Mâtürîdî'ye göre, Kur'an ilahî kitapları tasdik edici bir vasfa sahip olmanın yanında aynı zamanda onlara gözetici ve koruyucu olma gibi bir vasfa da sahiptir. Kur'an, Tevrat ve İncil'i tamamen ortadan kaldırmak için değil, onları ıslah etmek için gönderilmiştir. Bu nedenle Kur'an, geçmiş kitaplarda neyin tahrif edildiğini, neyin tahrif edilmediğini belirleyen yegâne ölçüttür. Kur'an'ın bu özelliğinden hareketle Mâtürîdî, onun bütün semavî kitaplara şahitlik ettiğine dikkat çeker. Ona göre Kur'an'ın şahitlik etmesi, diğer kitaplara koruyucu olması demektir. Diğer bir ifadeyle önceki kitaplarda değiştirilen ve tahrif edilen kısımların dışında Allah katından indirilen, tahrif edilmeyen ve değiştirilmeyenleri, tahrif edilmiş ve değiştirilmiş olandan ayıklayarak onları tasdik etmesidir.⁸⁴ Dolayısıyla Mâtürîdî'ye göre, geçmiş kitapların içinde olanların bir kısmı değiştirilmiş ve tahrif edilmiş, bir kısmı ise Allah'tan geldiği şekilde orijinalliğini korumuştur. Kur'an da bu bozulmamış olan kısımları ortaya çıkararak onların doğruluğunu tasdik etmekte, tahrife ve değişikliğe uğramış olanları haber vermekte ve bu suretle onları koruyup gözetmektedir. Yoksa Kur'an'ın önceki semavi kitapları tasdik etmesi onların tahrif edilmediği veya orijinalliğini koruduğu anlamına gelmemektedir.⁸⁵ Nitekim Mâtürîdî, Yahudi ve Hıristiyanların Tevrat'ı ve İncil'i tahrif ettiklerini, onlara

⁸⁰Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 111-112.

⁸¹Mâtürîdî, *Te'vilât*, XIII, 357.

⁸²Mâtürîdî, *Te'vilât*, VII, 244-245; XIII, 357.

⁸³Mâtürîdî, *Te'vilât*, XIII, 357.

⁸⁴Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 243.

⁸⁵Bununla ilgili ileri sürülen iddialar için bkz. Wickwire, *Yahudi, Hıristiyan ve İslâm Kaynaklarına Göre Kutsal Kitabın Değişmezliği*, 79-111, 179-199; C. G. Pfander, *Tevrat ve İncil'de Tahrif Yoktur: Gerçeğin Ölçütü*, Ankara, ts., s. 5-75.

sonradan ilave yaptıklarını ve özellikle Hz. Muhammed ile ilgili işaret ve cümleleri tahrif ettiklerini ve değiştirip gizlediklerini söyler. Örneğin Hıristiyanların: “Biz Allah’ın çocukları ve sevgilileriyiz”⁸⁶ ile Yahudilerin: “Yahudi ve Hıristiyanlardan başkası Cennet’e girmeyecek”⁸⁷ şeklindeki iddiaları ne Tevrat’ta ne de İncil’de yer almıştır. Ancak onlar, bu iddialarını temellendirmek için kitaplarını değiştirip tahrif etmişlerdir.⁸⁸

Dolayısıyla Mâtürîdî, burada bütün ilahî kitapların aynı kaynaktan ve birbirini tasdik edici olarak indiğine dikkat çekmiş, bu vasıfları nedeniyle birbirini reddetmeyeceği ya da birbiriyle çelişkiye düşmeyeceği üzerinde ısrarla durmuştur. Bütün peygamberlerin tevhid dinini tebliğ etmek için gönderildiğini, ilahî kitapların ise her peygambere, anlaşılın diye kendi dili ile indirildiğini, fakat bu kitaplar arasında dil ve nazım farkı olsa da taşıdıkları anlam ve ruh bakımından herhangi bir farklılığın söz konusu olamayacağını belirtmiş ve Kur’an’ın kendisinden önceki kitapları tasdik etmesi ve koruyucu olmasını da bu temel ilkelere göre değerlendirmiştir. Buna ilave-ten onun vermiş olduğu bu bilgilerden hareketle şunu da diyebiliriz ki; Kur’an’ın tasdik ettiği ve uyum içerisinde olduğu ilahî kitaplar, günümüzde Yahudi ve Hıristiyanların kitapları olarak bilinen Tevrat ve İncil’in tamamı olmayıp, bu kitapların içerisinde Allah katından indirildiği şekliyle tahrif edilmeden ve değiştirilmeden gelen metinlerdir.

c. KUR’AN’DAN ÖNCEKİ İLAHÎ KİTAPLARIN (TEVRAT VE İNCİL’İN) TAHRİF EDİLMESİ

Mâtürîdî’nin tahrif ile ilgili bu görüşlerinin şekillenmesinde şüphesiz Kur’an’ın önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır. Zira Kur’an’da önceki kitapların tahrifine ilişkin başta tahrif kavramı⁸⁹ olmak

üzere tebdil (değiştirmek),⁹⁰ lebs (karıştırmak),⁹¹ kitmân (gizlemek),⁹² leyy (dili eğip bükme)⁹³ ve nisyân (unutmak)⁹⁴ kavramları zikredilerek Ehl-i Kitapın kendi kitaplarını tahrif ettikleri haber verilmiştir. Mâtürîdî, bu Kur’an ayetlerini referans almış, tahrife ilişkin görüşlerini de yukarıda zikredilen kavramlar çerçevesinde şekillendirmiştir.

Mâtürîdî, geçmiş kitaplardaki tahrifin nasıl gerçekleştiğine de temas eder. Ona göre kutsal kitaplarda tahrif, biri manevî (mananın değiştirilmesi), diğeri de lafzî (yazım değişikliği) olmak üzere iki şekilde olabilir. Nitekim o, söz konusu ayette geçen “يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَمَّا وُضِعَتْ بِهَا/ Kelimeyi yerinden kaydırıyorlar” ifadesinin iki anlama gelebileceğini belirtir.⁹⁵ Bunlardan birincisi, cahilleri kandırmak için kelimelerin manasını ve açıklamasını değiştirmek şeklindedir ki, bu da te’vil yoluyla gerçekleşir. O, bu tür tahrife örnek olarak “Onlardan bir grup vardır ki, Kitap’ta olmayan bir şeyi, siz Kitap’tan zannedesiniz diye dillerini Kitap’la eğip bükürler.”⁹⁶ ayetini gösterir. İkincisi, lafzın ve yazının bizzat kendisini değiştirmek şeklindedir. Bu tür tahrife de “فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ/Vay haline o kimselere ki, Kitabı elleriyle yazıyorlar...”⁹⁷ ayetini gösterir.⁹⁸ Görüldüğü gibi Mâtürîdî “Yahudilerden öyleleri vardır ki kelimeyi yerinden tahrif ediyorlar/kaydırıyorlar”⁹⁹ ayetinde söz konusu edilen tahrifin lafzî ve yorumsal olmak üzere iki anlama gelebileceğini ifade etmiş, ancak ayette geçen tahrifin lafzî mi yoksa yorumsal bir tahrif mi olduğuna dair net bir görüş beyan etmemiştir. Bununla birlikte aynı ayetin devamında gelen “لَيَأْتِيَنَّ بِالسِّنِّهِمْ”/dillerini eğip

⁸⁶el-Bakara 2/59; el-A’raf 7/162.

⁸⁷el-Bakara 2/42; Âl-i İmrân 3/71

⁸⁸el-Bakara 2/42, 140, 146, 159, 174; Âl-i İmrân 3/71, 187.

⁸⁹Âl-i İmrân 3/78; en-Nisâ 4/46.

⁹⁰el-Mâide 5/13, 14; el-A’raf 7/53, 165.

⁹¹Mâtürîdî, *Te’vilât*, III, 352; IV, 181.

⁹²Âl-i İmrân 3/78.

⁹³el-Bakara 2/79.

⁹⁴Mâtürîdî, *Te’vilât*, III, 352. Ayrıca bkz. Biçer, *İslâm Kelâmcılarına Göre İncil*, s. 93; a. mlf., “Kelâm Bilginlerinin Yahudi ve Hıristiyanlara Yaklaşımı”, *İÜİFD*, Yıl: 2007, sy. 16, s. 162.

⁹⁵en-Nisâ 4/46.

⁸⁶el-Mâide 5/18.

⁸⁷el-Bakara 2/111.

⁸⁸Mâtürîdî, *Te’vilât*, XV, 157.

⁸⁹Bkz. el-Bakara 2/75; en-Nisâ 4/46; el-Mâide 5/13, 41.

bükerek”¹⁰⁰ ifadesini “tahrif ederek” şeklinde yorumlamış ve bu şekilde yapılan tahrife de Âl-i İmrân 3/78’deki “ يَلُونُ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنْ /الْكِتَابِ (okudukları) Kitap’tanmış gibi dillerini eğip bükerek” ifadesini örnek göstermiştir.¹⁰¹ Dolayısıyla ona göre “dili eğip bükme” şeklinde yapılan tahrifin, ayetin manasının değiştirilmesi suretiyle yapılan bir tahrifi ifade ettiği söylenebilir. Diğer bir ifadeyle Yahudilerin kitaplarında dili eğip bükme şeklinde yaptıkları tahrif, sözün farklı bir şekilde yorumlanması, lafzının değil de anlamının bozulması anlamına gelmektedir ki, bu durumda Tevrat metniyle ilgili herhangi bir lafzî tahrif söz konusu olmamaktadır. Aksine söz edilen tahrif, Yahudilerin bizzat kendilerinin yazdığı söz ve metinlerin Allah’ın sözüymüş gibi zannedilmesi için yapılan eylemlerden ibaret olmaktadır.

Mâtürîdî, “يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ”/Kelimeyi yerinden kaydırıyorlar”¹⁰² ayetindeki tahrifin iki şekilde olabileceğini belirtir. Birincisi, kelimenin yorumunu değiştirmek (tağyir) suretiyle olur. Bu tür tahrife, kelimenin gerçek anlamın dışında farklı bir anlam verilerek yorumlanması ve yapılan bu yorumun da Allah katından olduğunun ileri sürülmesi örneklik teşkil eder. İkinci tahrif türü ise, kelimenin nazm ve okunuşunun tahrif edilmesi, silinmesi/kitaptan çıkartılması ve o kelimenin yerine başka bir kelimenin yazılması şeklinde olur.¹⁰³ Yine o, “يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ /مَوَاضِعِهِ”¹⁰⁴ ayetindeki tahrifin de iki şekilde olabileceğini, birincisinin kitabın aslında bulunan bir yazının değiştirilmesi şeklinde gerçekleşebileceğini belirtir. Ona göre “ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ ”¹⁰⁵ ayetinde de bu anlam bulunmaktadır. İkincisi tahrifin yazıyı değiştirmeden anlamının değiştirilmesi (tağyir) şeklindedir.¹⁰⁶ Diğer bir ifadeyle ibaredeki kelimenin anlamının yorum-

lanması şeklinde gerçekleşebilir ki, bu lafzın değiştirilmesi olmayıp, yorum suretiyle oluşur. Bu tür bir yorum ise, bilinen anlamın dışında bir mana vermek şeklindedir.¹⁰⁷ Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere Mâtürîdî’ye göre anlam tahrifi, kendi isteği doğrultusunda hüküm verme ve bir ayeti kendi anlamının dışında te’vil etme; lafzî tahrif ise ayetleri silme, kitapta olan şeyi ondan çıkarma, olmayan şeyleri ise ona ilave etmekle gerçekleşen bir tahrifi ifade eder.

Mâtürîdî, lafızda yapılan tahrife örnek olarak “فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ”/Yazıklar olsun o kimselere ki, Kitabı elleriyle yazarlar”¹⁰⁸ ifadesini gösterir ve bunun iki anlama gelebileceğini ifade eder. Birincisi “yazarlar” kelimesi, “Tevrat’tan Hz. Peygamber’in özelliklerini ve sıfatlarını silerler, yok ederler” anlamına gelebilir. İkincisi “yazarlar” kelimesi, Hz. Peygamber’in özellikleri ve sıfatlarına aykırı bir yazı ortaya koyarlar. Yani kelimenin yerine Tevrat’ın orijinalinde olmayan başka bir kelime ilave ederler. Sonra da bunun Allah katından olduğunu söylerler. Bunu da yazdıkları yazının gerçek olduğu yani Tevrat’ın orijinalinde olduğu zannedilsin diye yaparlar.¹⁰⁹ Görüldüğü gibi o, burada öncelikle Hz. Peygamber ile ilgili Tevrat’ta geçen ifadelerin/işaretlerin Yahudiler tarafından kaldırılmış/çıkarılmış olabileceğini düşünmektedir. Çünkü o, burada herhangi bir yorumsal tahriften bahsetmemektedir. Ayrıca o, Tevrat’ın bizzat içine herhangi bir kelime ilavesi yapıldığından Söz etmemekle birlikte Yahudilerin bir takım maddî çıkarlar için gerçekte olmayan, sonradan uydurdıkları bazı metinler yazdıklarına ve bu yazılanların da gerçek olduğu zannedilsin diye Allah’tan geldiğini ileri sürdüklerine dikkat çekmiştir.

Buna ilaveten o, aynı tutumu anlam tahrifine örnek olarak gösterdiği Âl-i İmrân 3/78’i tefsir ederken de sergiler. Mâtürîdî, ayette geçen “Onlardan bir grup kitapla dillerini eğip bükerek”

¹⁰⁰en-Nisâ 4/46.

¹⁰¹Mâtürîdî, *Te’vilât*, III, 353.

¹⁰²el-Mâide 5/13.

¹⁰³Mâtürîdî, *Te’vilât*, IV, 181.

¹⁰⁴el-Mâide 5/41.

¹⁰⁵el-Bakara 2/79.

¹⁰⁶Mâtürîdî, *Te’vilât*, IV, 229.

¹⁰⁷Biçer, *İslâm Kelâmcılarına Göre İncil*, s. 94; a. mlf., “Kelâm Bilginlerinin Yahudi ve Hıristiyanlara Yaklaşımı”, *İÜİFD*, Yıl: 2007, sy. 16, s. 162.

¹⁰⁸el-Bakara 2/79.

¹⁰⁹Mâtürîdî, *Te’vilât*, I, 165.

ifadesini şu şekilde anlamlandırır: “Onlar dillerini saygı ve tazim üzere kitapla hareket ettirirler.” Yani onlar, saygı ve tazim ile kitaptan söz ederler. Ayetin devamında gelen “Kitaptan zannedesiniz diye” ifadesi ise: “Onlar, Hz. Peygamber’in özellik ve sıfatlarını tahrif ederler. Sonra bu tahrif ettiklerini semadan inen Kitap’tan zannedesiniz diye saygı ve tazim ile okurlar. Halbuki o okudukları semadan inen kitaptan değildir”¹¹⁰ şeklinde anlamlandırır. Görüldüğü gibi Mâtürîdî, burada Hz. Peygamber’in sıfat ve özelliklerinin tahrif edildiğine değinmekte ama tahrifin lafzî mi yoksa yorumsal mı olduğuna dair bir açıklama yapmamaktadır. Fakat Mâtürîdî, ayette geçen “Onlar, Allah katından olmadığı halde: ‘Allah katındandır’ derler”¹¹¹ ibaresi üzerinde durur ve bunu lafzî tahrife örnek gösterdiği Bakara 2/79. ayetiyle açıklamaya çalışır. Çünkü ona göre bu ayette de ifade edildiği üzere tahrif ederek okudukları şeyler, Allah katından değildir, aksine bizzat kendi elleriyle yazdıkları metinlerdir.¹¹² Dolayısıyla Mâtürîdî burada, yorumsal tahrife örnek gösterdiği ayeti (Âl-i İmrân 3/78), lafzî tahrifle ilişkilendirerek yorumsal tahriften bahsetmemiş, aksine onların kendi elleriyle bir metin yazdıklarından bahsetmiştir. Halbuki o, daha önce bu ayeti yorumsal tahrif için bir delil saymış idi. Diğer taraftan o, Yahudilerin Tevrat’a karşı sergiledikleri olumsuz davranışlardan bahsederken, onların el-Bakara 2/79, Âl-i İmrân 3/78, en-Nisâ 4/46 ve el-Mâide 5/13’e işaret ederek Tevrat’ı eksiltme, arttırma, değiştirme, dönüştürme ve tahrif etme gibi farklı tutumlar sergilediklerine dikkat çekmiştir.¹¹³

Bu bilgilere göre Mâtürîdî’nin önceki kitaplarda hem lafzî hem de yorumsal tahrif yapıldığını kabul ettiği anlaşılmaktadır. Fakat aşağıda da görüleceği üzere tahrifin hangi konularda yapıldığına dair görüşleri göz önüne alındığında onun, lafzî tahriften daha ziyade yorumsal tahrif üze-

rinde durduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca şunu da belirtmekte fayda vardır. Mâtürîdî, Ehl-i Kitap kendi kitaplarını tahrif etmiş olsun ya da olmasın, onların peygamber ve kitaplar arasında ayırım yapmalarını küfür saymıştır. Çünkü ona göre Ehl-i Kitapın Tevrat’a veya İncil’e iman edip de Kur’an’ı inkâr etmeleri şeklindeki bu imanları, Allah katında kendilerine fayda sağlamayacağı gibi kabul de edilmeyecektir. Bu anlamda Mâtürîdî, el-Mâide 5/68’i delil göstererek onların Allah tarafından peygamberlere indirilen bütün kitapları gereği gibi uygulamadıkça doğru yolda olamayacaklarını, onların bütün kitaplara ve peygamberlere iman etmedikçe, peygamberlerin ve kitapların bazısına iman edip, bazısını inkâr etmelerinin kendilerine bir fayda sağlamayacağını açıkça belirtir.¹¹⁴ Zira ona göre, kitaplarında İslam’a girmelerine ve Hz. Muhammed’e tabi olmalarına dair emir vardır. Bu nedenle onlar kitaplarındaki bu emre uyup Hz. Muhammed’e iman ederlerse işte o zaman bir esas üzerinde olacaklar ve bu sayede kurtuluşa ereceklerdir.¹¹⁵

d. TEVRATTA TAHRİF EDİLEN BÖLÜMLER/KONULAR

Mâtürîdî, tahrifle ilgili ayetler çerçevesinde Yahudilerin kendi kitaplarında tahrif ettikleri ve değiştirdikleri konulara da temas etmiş ve onları bu yönde eleştiriye tabi tutmuştur. Bu nedenle Mâtürîdî’nin tahrifle ilgili görüşlerinin daha iyi anlaşılabilmesi, lafzî ya da anlam tahrifinin Tevrat’ın hangi bölümlerinde ya da konularında olduğuna ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi için Yahudilere yönelik bu yöndeki eleştirilerini ele almanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Mâtürîdî’ye göre tahrife uğrayan konulardan birincisi, Yahudilerin Hz. Muhammed’in gönderilişi ve sıfatlarıyla ilgili kitaplarında var olan işaretler; ikincisi, yine kitaplarında yer alan recm, hadler ve bunun gibi ahkâm ve şeriat hükümleri; üçüncüsü de ahiret hayatına ilişkin inanç konularıdır.¹¹⁶

¹¹⁰Mâtürîdî, *Te’vilât*, II, 345.

¹¹¹Âl-i İmrân 3/78.

¹¹²Mâtürîdî, *Te’vilât*, II, 345.

¹¹³Mâtürîdî, *Te’vilât*, VII, 244-245.

¹¹⁴Mâtürîdî, *Te’vilât*, IV, 276.

¹¹⁵Mâtürîdî, *Te’vilât*, I, 212.

¹¹⁶Mâtürîdî, *Te’vilât*, I, 314; IV, 186; XV, 157.

1. Hz. Muhammed İle İlgili Bölümlerin Tahrif Edilmesi

Yahudilerin Tevrat'ta yaptıkları tahrifatın başında Hz. Peygamber'e ait işaretlerin ortadan kaldırılması gelmektedir. Bu durum aynı şekilde Hıristiyanlar için de geçerlidir. Çünkü onlar da İncillerdeki Hz. Muhammed'in risaletinden bahseden işaretleri tahrif etmişlerdir. Buna göre Tevrat ve İncil'in tahrif edildiğine ilişkin üzerinde durulması gereken en önemli konu, Hz. Peygamber'in önceki kitaplarda müjdelendiğinin ispat edilmesidir. Çünkü bu bilgi Tevrat ve İncil gibi önceki kitaplarda geçmekteydi.

Mâtürîdî, Hz. Muhammed'e risalet görevi verilmeden önce Tevrat ve İncil'in Hz. Muhammed ve onun ümmetinin özelliklerinden bahsettiğini söyler. Bu çerçevede o, Ehl-i Kitab'ın kendi kitaplarında Hz. Muhammed'in gönderileceğine dair bilgilerin var olduğunu, fakat onlardan bir kısmı bu bilgiye iman ederek Hz. Muhammed'i kabul ettiklerini, diğer bir kısmı ise kitaplarında mevcut olan Hz. Muhammed'in sıfatlarına ve özelliklerine dair bu işaretleri tahrif edip peygamberliğini inkâr ettiklerini söyler.¹¹⁷ Buna ilaveten Mâtürîdî "Yanınızdakini tasdik edici olarak indirdiğimiz Kur'an'a inanın"¹¹⁸ ayetini de buna delil gösterir. Bu bağlamda o, bu ayeti şu şekilde yorumlar: "Hz. Muhammed'in sıfatları ve nitelikleri, peygamberliğin kendisine verileceği yer ve zamanına ilişkin hususlarda yanınızda bulunanı (Tevrat ve İncil'i) tasdik edici olarak indirdiğimiz Kur'an'a inanın. Zira Kur'an bu hususlarla ilgili yanınızda bulunandan farklı bir şey içermez, anlamında olabilir. Yine bu ifade; kendisine peygamberlik verilmeden önce iman ettiğiniz peygamberdir. Daha sonra ne oldu da peygamberliğini inkâr ettiniz, anlamına da gelebilir."¹¹⁹ Diğer taraftan o, "Kendilerine kitap verdiklerimiz onu oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden bir kısmı bile bile gerçeği gizlerler."¹²⁰

ayetine dikkat çekerek, bu ayetin Hz. Muhammed'in adının ve özelliklerinin önceki kitaplarda haber verildiğinin en açık delili olduğunu vurgular. Zira ona göre, bu ayet okunduğunda Ehl-i Kitap'tan hiçbirisi buna karşı çıkamamış, bu gerçeği inkâr edememiştir. Bu görüşünü temellendirmek için Mâtürîdî, ayetteki oğul benzetmesine dikkat çeker. Ona göre, bir kişinin oğul olup olmadığı birtakım işaret ve delillerle tanınabilir. Tıpkı bunun gibi peygamberler de bir takım işaret ve delillerle tanınırlar. Hz. Peygamber'de de bu delil ve işaretlerin hepsi bulunmaktadır. Bu nedenle Ehl-i Kitap, Hz. Muhammed'in peygamber olduğunu bunlar sayesinde iyi bilmekteydiler. Fakat onlar inat edip onu tanımadılar ve onun peygamberliğini bile bile gizlediler. Bu noktada Mâtürîdî, gizleme anlamına kullanılan "ketm" fiiline dikkat çekerek, gizleme eyleminin ancak bir gerçeği bildikten sonra işlenebileceğini söyler. Çünkü kişi bilmediği bir şeyi gizleyemez, bu nedenle de suçlanamaz. Halbuki ayette bir suçlama söz konusudur. Bu nedenle bu ayet, Ehl-i Kitabın Hz. Muhammed'i iyi tanımalarına ve onun gerçek peygamber olduğunu iyi bilmelerine rağmen bu bilgiyi gizlediklerinin en önemli ispatıdır.¹²¹

Mâtürîdî, onların kitaplarında yaptıkları tahrif ve değişikliklere yönelik bir diğer delil de el-Mâide 5/66. ayetini¹²² gösterir. Ona göre bu ayet biri, "Tevrat, İncil ve Kur'an'dakilerle amel etselerdi söz konusu nimetlere ermiş olurlardı"; diğeri de "Tevrat ve İncil'i indirildiği şekliyle uygulasalar ve içinde bulunan Hz. Muhammed'in sıfatlarını ve niteliklerini tahrif etme, değiştirme ve gizlemekten vazgeçeseler söz konusu nimetlere ermiş olurlardı" şeklinde iki anlama gelebilir.¹²³ Buna ilaveten o, el-Bakara 2/121'e istinaden Ehl-i Kitabın Tevrat ve İncil'i gereği gibi okuyup, onlarla amel ederlerse, Hz. Peygamber'e ve kendisi-

¹¹⁷Mâtürîdî, *Te'vilât*, XIII, 177.

¹¹⁸en-Nisâ 4/47.

¹¹⁹Mâtürîdî, *Te'vilât*, III, 255.

¹²⁰el-Bakara 2/146.

¹²¹Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 267-268. Benzer yorumlar için bkz. a. mlf., *Te'vilât*, V, 30-31; XI, 53; a. mlf., *Kitâbü't-Tevhîd*, s. 244.

¹²²Ayetin meali şöyledir: "Şayet onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirileni gereğince uygulasalardı, muhakkak ki üstlerindeki den ve ayaklarının altındakilerden yerlerdi."

¹²³Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 271.

ne indirilene inanacaklarını, şayet böyle yapmaz da kitaplarını tahrif edip değiştirir, yine kitaplarında yer alan Hz. Peygamber'in sıfatlarını da gizleyip tahrif ederlerse ona inanmayacaklarını belirtir.¹²⁴ Yine bu bağlamda Mâtürîdî, özellikle Yahudilerin kitaplarında yaptıkları bu tahrif işini yeryüzünde fesat çıkarmakla eş değer olduğuna dikkat çekerek el-Mâide 5/64'te geçen: "Onlar yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışırlar" ifadesinin iki anlama gelebileceğini belirtir. Buna göre *i.* Yahudiler, müminlere karşı savaşmak için, diğer kâfirlerle birleşerek ve onlara yardım ederek bozgunculuk çıkarmaya çalışmışlardır. *ii.* Onlar, Hz. Peygamber'in sıfat ve niteliklerini gizlemişler, kitaplarında olan peygamberliğinin işaret ve delillerini değiştirmişler ve bu suretle insanları Allah'ın indirdiğinden başka bir şeye davet etmişlerdir. Bu da yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaktır.¹²⁵

Ayrıca Mâtürîdî, tahrif ile yakından ilişkisi olan "tebdil" kavramı üzerinde durarak "tebdil"i,¹²⁶ "Allah'ın emrettiğinin aksini yapma, söylenenden başkasına yönelme, emredilen sözü değiştirme, Allah'ın emriyle amel etmeyi bırakma ve ona muhalefet etme" şeklinde yorumlamıştır. Buna göre "tebdil" kelimesi, kitaplarda yer alan ilahi buyrukların gerçek anlamlarından uzaklaştırılarak yanlış yorumlanması anlamına gelmektedir.¹²⁷

Görüldüğü üzere örnek olarak verdiğimiz söz konusu ayetlerin yorumunda Mâtürîdî, önceki kitaplarda Hz. Peygamber'le ilgili yer alan işaret ve ifadelerde yapılan tahrifin lafzî tahrif mi yoksa yorumsal bir tahrif mi olduğuna ilişkin net bir bilgi vermemiştir. Ancak konuyla ilişkin görüş ve değerlendirmeleri göz önüne alındığında, Mâtürîdî'nin Hz. Muhammed'in sıfat ve özellikleri ile ilgili ifadelerde gerçekleşen tahrifin çoğunu, bu ifadelerin kitaptan silinmesi, çıkartılması

ya da değiştirilerek yerlerine başka ifadelerin yazılması şeklinde yapılan lafzî tahrif değil de, bu ifadelerin gizlenmesi veya manalarının değiştirilip yanlış verilerek gerçek anlamlarından uzaklaştırılması suretiyle yapılan yorumsal tahrif olarak değerlendirdiğini söyleyebiliriz.

Mâtürîdî, Ehl-i Kitapatahrife ilişkin eleştiri getirdiği bir diğer konuda kitaplarındaki ahkâm ve şeriat hükümlerinin tahrif edilmesidir. Ancak konuyla ilgili eleştirilerini Hıristiyanlara değil Yahudilere yöneltmiştir. Diğer bir ifadeyle ahkâm ve şeriat hükümleri ile ilgili gerçekleşen tahriflerin İncil'de değil daha çok Tevrat'ta olduğunu düşünmüş, bu nedenle Hıristiyanlara herhangi bir eleştiri yöneltmemiştir.¹²⁸

2. Ahkâm ve Şeriat Hükümlerinin Tahrif Edilmesi

Mâtürîdî, Yahudilerin kitaplarında Hz. Peygamber'in peygamberliğine dair işaretlerin yanında recm ve hadlerden bahseden ayetleri bozmalarını, gizlemelerini ve değiştirmelerini de tahrife örnek gösterir. Nitekim o, konuyla ilgili olarak Tevrat'ın zina hakkında nefislerine ağır gelen recm hükmünü nasıl tahrif ettiklerini ve gizlemeye çalıştıklarını el-Mâide 5/41'in tefsirinde uzunca anlatmaya çalışır. Mâtürîdî, bu ayetin nüzul sebebiyle ilgili İbn Abbas'tan zina eden iki Yahudi'nin durumunu anlatan şu rivayeti nakleder: "Bu ayet zina eden Yahudi bir erkek ve Yahudi bir kadın hakkında inmiştir. Zinanın Tevrat'taki hükmü ise recimdi.¹²⁹ Onlar fakir olana recm hükmünü uygularken zengine uygulamıyorlardı. Zina eden bu iki Yahudi de evliydi. Her ikisi de zengin ve toplumun önde gelenlerinden-

¹²⁸Onun böyle bir yaklaşım sergilemesinde, ilahî kitapları ihtiva ettiği hükümler açısından değerlendirirken, Tevrat'ta hüküm beyan eden ayetlerin çok olduğu, buna karşın İncil'de yok denecek kadar az sayıda şer'î hükümlerin var olduğu yönünde bir değerlendirmede bulunmuş olmasının önemli rol oynadığı söylenebilir. Bkz. Mâtürîdî, *Te'vilât*, XIII, 327.

¹²⁹Mâtürîdî'nin işaret ettiği recm ile ilgili Tevrat'ta geçen ifadeler şu şekilde geçmektedir: "Eğer bir adam başka birinin karısıyla yatarken yakalanırsa, hem kadınla yatan adam, hem kadın, ikisi de öldürülecek. İsrail'den kötülüğü atacaksınız. Eğer bir adam kentte başka biriyle nişanlı bir kızla karşılaşır ve onunla yatarsa, ikisini de kentin kapısına götürülecek, taşıyarak öldüreceksiniz. Çünkü kız kentte olduğu halde yardım istemek için bağırmadı; adam da komşusunun karısıyla ilişki kurdu. Aranızdaki kötülüğü ortadan kaldıracaksınız" (Yasa'nın Tekrarı 22/22-24).

¹²⁴Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 225; VII, 442; XI, 53.

¹²⁵Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 270.

¹²⁶İlgili ayetler için bkz. el-Bakara 2/59; el-A'râf 7/162.

¹²⁷Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 138; VI, 88.

di. Yahudiler kitaplarında recm hükmü olmasına rağmen onlara recm hükmünü uygulamadılar. Recmin aralarından kaldırılmasını isteyip onlara kırbaç/celde cezası uygulanmasını önerdiler. Mezkûr ayette geçen 'Şayet size şu hüküm verilirse, onu alın. O verilmezse sakının'¹³⁰ ifadesi de bu anlamdadır. Zira bu ifadeyle onlar kırbaç cezasını kastetmişlerdi. Onlar bu durumu sormak üzere Hz. Muhammed'e geldiler ve: 'Ey Muhammed! Zina eden evli erkek ve kadının cezasını bize bildirir misin? Sana indirilende onlar için recm hükmü bulunuyor mu?' dediler. Hz. Muhammed de; 'Benim vereceğim hükme razı olacak mısınız?' diye sorunca; onlar 'evet' dediler. Bunun üzerine Cebrâil kendisine gelerek; 'Eğer senin hükmünü uygulamaktan yüz çevirirlerse, onlara İbn Suvriyâ'yı sor, onu seninle onlar arasında hakem kıl' dedi. Bu arada Cebrâil, Hz. Muhammed'e bu şahsın niteliklerini de anlatmıştı. Bunun üzerine Hz. Muhammed; 'Evet, bana indirilende zina eden erkek ve kadın eğer evliyse yoldan çıkmışlardır ve recmedilmeleri gerekir hükmü var' dedi. Bu hüküm onların hoşlarına gitmemişti. Hz. Muhammed de onlara; 'Kendisine İbn Suvriyâ denen ve şu özelliklere sahip genç bir adamı tanıyor musunuz?' diye sorunca, onlar 'evet' dediler. Bunun üzerine Hz. Muhammed, 'Aranızdaki o adam kimdir/konumu nedir?' dedi. Onlar da 'Yeryüzünde, Allah'ın Mûsâ'ya indirdiği vahyi en iyi bilen bir Yahudi'dir' diye cevap verince, Hz. Muhammed, 'Onu çağırın' buyurdu. İbn Suvriyâ yanlarına gelince Hz. Muhammed kendisine; 'Sen İbn Suvriyâ mısın?' diye sordu. Adam da 'evet' deyince, 'Sen Yahudilerin en bilginleri misin?' diye sordu. Adam 'Öyle iddia ediyorlar' diye cevap verince; Hz. Muhammed, onlara 'Onu aramızda hakem yapın' dedi. Onlar da "Sen onun hakemliğine razı olduysan biz de razı olduk" dediler. Bunun üzerine Hz. Muhammed adama dönerek, 'Ben seni, Mûsâ'ya Tevrat'ı indiren ve kendisinden başka ilah olmayan Allah ko-

nusunda uyarıyorum. Mûsâ'nın size getirdiği Tevrat'ta evli olanın recmedilmesi gerektiğine dair hükmü buluyor musunuz?' diye sorunca, adam; 'Evet, beni uyardığına andolsun ki, eğer yalan söylemiş ya da tahrif etmiş olursam beni (Allah'ın) yakacağından korkmasaydım sana itirafta bulunmazdım' demişti.¹³¹

Buna ilaveten Mâtürîdî, aynı ayetin nüzul sebebiyle ilgili farklı bir görüş daha nakleder. Buna göre ayet, Beni Kurayza ve Beni Nadir denen iki kabile arasındaki öldürme olayından dolayı inmiştir. Rivayete göre öldürülen kişi Beni Kurayza kabilesinden idi. Beni Kurayza ise, onlara kısas hakkı vermez, diyet verirdi. Oysa onlar kendilerinden biri Beni Nadir tarafından öldürülünce, onlardan kısastan başkasını kabul etmiyorlardı. Kendilerini onlardan üstün görüyorlardı. Hz. Muhammed Medine'ye gelince onlar, bu konuda (kısas hakkında) hüküm vermesi için ona bu durumu arz etmek istediler. Münafıklardan bir adam da kendilerine; "Şayet maktulünüz kasten öldürülmüşse, sizin hakkınızda kısas uygulanmasından korkarım. Eğer Muhammed, sizden diyeti kabul eder de bu yönde hükmederse bunu uygulayın; aksi bir durum olursa onun vereceği hükmü uygulamaktan kaçının" deyince, Allah Teâlâ, Hz. Peygamber'e bunların söylediklerini, "Böyle bir fetva (diyet hükmü) size verilirse onu alın. Şayet verilmezse kaçının" buyurarak bildirmiştir.¹³² Mâtürîdî, bu rivayetleri naklettikten sonra bunların kimler hakkında olduğunu bilmediğini, niteliğini ve mahiyetinin bilinmesine de gerek olmadığını ancak önemli olanın taşıdığı anlam ve hikmetinin bilinmesi olduğunu belirtir.¹³³ Bu çerçevede anlatılan rivayetlerde bir takım hikmet ve derslerin olduğuna dikkat çeker ve bunları şu şekilde özetler: (1) O kendileri ile Allah arasındaki gizledikleri hüküm ve haklardan biri sorularak Hz. Peygamber'in sıfat ve niteliklerini gizlemeleri, hıyanet ve yalanları ortaya çıkara-

¹³⁰el-Mâide 5/41.

¹³¹Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 229-230.

¹³²Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 230-231.

¹³³Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 231, 244, 247.

rılmak istenmiştir. Aynı zamanda Hz. Peygamber onların gizlediklerini Allah'ın kendisine bildirmesiyle bildiği için onun peygamberliğinin doğruluğuna bir delil teşkil eder. (2) Onlar aslında, had konusunda ruhsat ve hafifletme istediler. Onlar bunu yapmakla, Hz. Peygamber'in Allah'ın elçisi olduğunu bildiklerini göstermiş oldular. Fakat bu gerçeği bilmelerine rağmen kibirlerinden dolayı onu inkâr ettiler. (3) Yahudilerden bir kısmının diğer bir kısmına şahitlik yapabileceğine dair cevaz vardır. Nitekim İbni Suvriyâ onlara karşı recimle ilgili şahitlik etmiştir.¹³⁴ Ona göre, söz konusu ayette geçen: “Böyle bir fetva size verilirse onu alın, verilmezse kaçının” ifadesi Yahudilerin, kitaplarında tahrif ettikleri ve değiştirdikleri şeylere delalet eder.¹³⁵ Ayrıca o, konuyla ilgili olarak “Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet; gerçek olan sana gelmiş bulunduğuna göre, onların heveslerine uyma!”¹³⁶ ayetini de bu bağlamda iki şekilde yorumlar. Ona göre, birinci olarak bu ifade şu anlama gelebilir: “Evli olup zina edene Allah'ın indirdiği recmile aralarında hükmet. Çünkü recm cezası kitaplarında bulunmaktaydı. Bu nedenle onların: “Böyle bir fetva size verilirse alın, verilmezse kaçının” şeklindeki heveslerine uyma! İkinci olarak da, Beni Kurayza ve Beni Nadir denen iki kabile arasındaki öldürme olayında Allah'ın indirdiği kısas ile aralarında hükmet, kısası bırakıp diyet verme konusunda onların heveslerine uyma!”¹³⁷ Mâtürîdî'ye göre, onların hukukî davalarında Hz. Muhammed'in hakemliğine başvurmaları, tutumlarındaki samimi-yetsizliklerini ve çelişkilerini gösterir. Çünkü tartıştıkları ve çatıştıkları bu hükümler ister recim ister kısas olsun inandıklarını iddia ettikleri Tevrat'ta zaten vardı.¹³⁸ Diğer taraftan onlar, Hz. Muhammed'i ve Kur'an'ı inkâr etmişlerdi. Buna rağmen onlar, doğruladıkları şeyi (Tevrat'ı) bırakıp yalanladıkları şeyle (Kur'an'la) aralarında hü-

küm verilmesini istemişlerdi. Halbuki onlar, doğruladıkları şeyle amel etmemişlerdi ki yalanladıkları şeyle amel etsinler. İşte bu tutumları, onların akılsızca bir davranışta bulduklarını göstermektedir.¹³⁹

Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere Mâtürîdî, Yahudilerin Tevrat'ta geçen recm ve hadler gibi ahkâm hükümlerini ve ayetlerini tahrif ettiklerini, gizlediklerini ve değiştirdiklerini belirtmekte, ancak bunun lafzî mi yoksa yorumsal mı olduğuna dair net bir ifade kullanmamaktadır. Bununla birlikte konuya ilişkin kullandığı ifadeler göz önüne alındığında, Tevrat'taki ahkâm ayetlerine yönelik tahrifi, mana ve hükümlerin değiştirilmesi şeklinde yapılan yorumsal bir tahrif olarak değerlendirdiği söylenebilir. Daha çok bir ifadeyle ona göre, recm ve kısas cezası ile ilgili ibarenin diyet cezası ile değiştirilmesi, lafzî bir tahriften ziyade gerçek anlamlarından uzaklaştırılmak ya da gizli tutulmak suretiyle yorumsal anlamda yapılan bir tahrifi ifade etmektedir.

3. Ahiret Hayatına İlişkin İnanç Esaslarının Tahrif Edilmesi

Mâtürîdî'nin önceki kitapların tahrif edildiğine ilişkin eleştiri getirdiği bir diğer konuda Ehl-i Kitapın ahiret yurdunun Allah katında başka insanlara değil de sadece kendilerine tahsis edildiğine dair iddialarıdır.¹⁴⁰ Mâtürîdî'ye göre, onlar bu iddialarını temellendirmek için Tevrat ve İncil'i tahrif edip değiştirmişlerdir. Bu bağlamda Mâtürîdî, Hıristiyanların “Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz”¹⁴¹ diyerek bir iddiada bulduklarını, halbuki böyle bir ifadenin İncil'de yer almadığını; diğer taraftan Yahudilerin de “Yahudiler hariç hiç kimse Cennet'e girmeyecek”¹⁴² şeklinde bir görüş ileri sürdüklerini, bu ifadenin de Tev-

¹³⁴Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 230.

¹³⁵Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 229.

¹³⁶el-Mâide 5/48.

¹³⁷Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 243-244, 247.

¹³⁸Tevrat'ta geçen kısas ayetleri için bkz. Levililer 24/20; Tesniye 19/21; Sayılar 35/16-21.

¹³⁹Mâtürîdî, *Te'vilât*, IV, 234-235.

¹⁴⁰Mâtürîdî, *Te'vilât*, I, 180-181; XV, 156.

¹⁴¹el-Mâide 5/18.

¹⁴²el-Bakara 2/111.

rat'ta bulunmadığını belirtir.¹⁴³ Bu açıklamalarından anlaşılacağı üzere Mâtürîdî, burada Tevrat ve İncil'de hangi tür tahrif yapıldığına dair net ifade kullanmamıştır. Ancak onun ileri sürülen iddiaların Tevrat ve İncil'in aslında bulunmadığına dikkat çekmesi, Yahudi ve Hıristiyanların bu iddiaları kendi kitaplarına sonradan ilave ettikleri izlenimi vermektedir. Dolayısıyla ona göre burada söz konusu edilen tahrifin yorumsal tahriften daha ziyade lafzî tahrif olduğunu söyleyebiliriz.

Buraya kadar anlatılanları genel bir değerlendirmeye tabii tutacak olursak Mâtürîdî'ye göre, Tevrat ve İncil hem yorumsal hem de lafzî olmak üzere her iki anlamda tahrif edilmiştir. Tahrife uğramayan yegâne kitap ise Kur'an-ı Kerim'dir. Çünkü onun korumasını bizzat Allah Teâlâ üstlenmiştir. Yahudiler, nefislerine hoş gelmeyen Tevrat'taki ayetleri menfaatlerine uygun tarzda kimi zaman gizleyerek ya da bile bile gerçek anlamın dışında bir mana vererek yorumsal olarak değiştirmişler kimi zaman da silerek kitaplarından çıkartmışlar ve bunların yerine gerçek olmayan metinler yazmışlardır. Buna ilaveten Tevrat'ta yapılan tahrif, daha çok Hz. Peygamber'in sıfat ve özellikleri ilercem ve kısas gibi ahkâm ve şer'i konularda gerçekleşirken, İncil'de yapılan tahrif Hz. Peygamber'den bahseden sıfat ve özellikler ilgili olmuştur. Ahiret hayatına yönelik tahrifler ise hem Tevrat'ta hem de İncil'de gerçekleşmiştir.

Mâtürîdî'nin bu görüşlerinden hareketle Kur'an'dan önceki semavî kitapların tahrif olmayan birtakım metinleri ihtiva etseler bile bugünkü halleriyle Allah'ın gönderdiği vahiyleri tam olarak temsil edemeyeceğinisöyleyebiliriz. Ancak Mâtürîdî, tahrifin zamanı ve gerçekleşme şekline bahsetmemiştir.

SONUÇ

Mâtürîdî, eserlerinde Yahudilerin kutsal kitap inançlarına geniş yer ayırmış, çeşitli açılardan

eleştiriye tabi tutmuştur. Bu çerçevede o, Yahudilerin kendi kitaplarına karşı farklı tutumlar sergilediklerini, onlardan bir kısmının Tevrat'a iman ettiklerini, bir kısmının da onu inkâr ettiklerini belirtmiştir.

Mâtürîdî'ye göre, Yahudilerin kendi kitaplarına karşı sergiledikleri diğer bir tutum da, kitaplarını eksiltme, arttırma, değiştirme, dönüştürme ve tahrif etmeleridir. Bu nedenle Yahudiler, kendi kutsal kitaplarına gerektiği gibi sahip çıkmamışlar, bunları layıkıyla koruyamamışlar, kitaplarındaki emirlerin bir kısmını inkâr etmişler, bir kısmını gizlemişler, bir kısmını da ya unutmuşlar ya da kaybetmişlerdir.

Öte taraftan Mâtürîdî, Yahudilerin hem Hz. Muhammed'i hem de Kur'an-ı Kerim'i inkâr ettiklerine dikkat çekmiş, bu inkârları sebebiyle küfre düştüklerini dile getirmiştir. Zira onların bu inkârları, kendi kitaplarına gerçek anlamda inanmadıklarının ve kitaplarındaki hükümlerle amel etmediklerinin en önemli göstergesidir. Çünkü Tevrat'ta Hz. Muhammed'in geleceği bilgisi mevcuttu. Bu nedenle onlar aslında onun peygamber olduğunu bilmekteydiler. Ancak onlar bu bilgiyle amel etmediler, kitaplarında geçen Hz. Peygamber'in vasıflarını gizlediler, sıfatlarını tahrif ettiler ve neticede onu ve Kur'an'ı inkâr ettiler.

Mâtürîdî, onların kutsal kitaplara karşı sergiledikleri bu tutumlarına karşı bütün peygamberlere ve kitaplara toptan iman edilmesi gerektiğini, aksi takdirde peygamberlerden veya kitaplardan birinin hatta o kitaplardan birinin bir harfinin inkâr edilmesini hem peygamberin ve kitapların tamamının hem de Allah'ın inkâr edilmesi anlamına geldiğini ifade etmiştir. Çünkü Mâtürîdî'ye göre her kim Allah'ın kitaplarından birine iman ederse diğer tüm ilahî kitaplara da iman etmiş olur. Zira ilahî kitaplar birbirini tasdik eder, birbiriyle uyum içerisindedir. Kitaplara iman eden, o kitabın içinde işaret edilen her bir kitaba da iman etmiş olur. Bu bağlamda o, Tev-

¹⁴³Mâtürîdî, *Te'vîlât*, XV, 157.

rat'a gerçek anlamda inanıp, içindeki hükümlerin de yerine getirilmesinin Hz. Muhammed'e ve ona indirilen Kur'an'a inanmayı, buna inanmanın da tüm peygamberlere ve onlara indirilenlere inanmayı gerektirdiğini söylemiştir. Buna ilaveten onların, kutsal kitaplarındaki Hz. Peygamber'in geleceğinin haber verilmesine dair (tebşîrât) ibareleri çarpıttıkları ve dikkate almadıklarını, Kur'an'da Yahudi ve Hıristiyanlara yönelik, "Tevrat ve İncil'i uygulasalardı" şeklinde geçen ifadeleriyle de, bu kitaplarda yer alan Hz. Muhammed'in sıfatları, nitelikleri, elçiliği ve peygamberliği ile ilgili hükümlerin uygulanmasının kastedildiğini belirtmiştir. Bu bağlamda o, Kur'an'dan önceki semavî kitapların tahrif edildiğini ve değiştirildiğini, tahrife uğramayan yegâne kitabın Kur'an olduğunu, çünkü Kur'an'ın Allah tarafından koruma altına alındığını, bu nedenle de tebdil, tahvil, tahrif, arttırma ve eksiltmenin Kur'an için mümkün olamayacağını özenle vurgulamıştır.

Mâtürîdî'ye göre önceki kitaplarda tahrif, biri manevî, diğeri de lafzî olmak üzere iki şekilde gerçekleşmiştir. Manevî/yorumsal tahrif, kendi istekleri doğrultusunda hüküm verip bir ayetin kendi anlamının dışında te'vil edilerek mananın değiştirilmesi şeklinde gerçekleşen tahriftir. Lafzî tahrif ise, ayetleri silmek, kitapta olan şeyi ondan çıkarmak, olmayan şeyleri de ona ilave etmek şeklinde yapılan tahriftir. Her iki anlamda da Tevrat ve İncil tahrif edilmiştir. Mâtürîdî, Tevrat ve İncil'de lafzî tahrifin olduğunu kabul etmekle birlikte bunu söz konusu kitapların tümüne teşmil etmemiştir. Mâtürîdî, Tevrat ve İncil'de tahrif edilen ve değiştirilen konulara da temas etmiştir. Ona göre tahrife uğrayan konulardan birincisi, Hz. Muhammed'in gönderilişi ve sıfatlarıyla ilgili Tevrat ve İncil'de yer alan işaretler; ikincisi recm, hadler ve bunun gibi ahkâm ve şeriat hükümleri, üçüncüsü de ahiret hayatına ilişkin inanç esaslarıdır.

KAYNAKÇA

- Adam B. Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış. AÜİFD. 36. Cilt. Ankara; 1997, 359-404
- Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat. İstanbul; Pinar Yay., 2002.
- Aydın M. Dinler Tarihine Giriş. Konya; Din Bilimleri Yay., 2008.
- Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları. Ankara, TDV Yay., 1998,
- Besalel Y. Yahudilik Ansiklopedisi. İstanbul; Gözlem Gazetecilik Basın ve Yay., 2002.
- Biçer R. Kelâm Bilginlerinin Yahudi ve Hıristiyanlara Yaklaşımı. İÜİFD. 16. Cilt. İstanbul; 2007, sayı:16, 149-187.
- İslâm Kelâmcılarına Göre İncil. İstanbul; Gaye Kitabevi, 2004.
- Çelebi A. Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik. İstanbul; Kalem Yay., 1978.
- Cilacı O. Günümüz Dünya Dinleri. Ankara; DİB Yay. 1995.
- Ecer A. V. Büyük Türk Bilgini Mâtürîdî. İstanbul; Yesevi Yay., 2007.
- Firestone R. Yahudiliği Anlamak. İstanbul; Gözlem Gazetecilik, 2004.
- Gaudeul-Caspar J.M.- R., Kitab-ı Mukaddes'in Tahrifi Konusunda Klasik İslâmî Kaynakların Yaklaşımı. Çev: Erbaş A. SÜİFD, 7 Cilt. Sakarya; 2003, 131-167.
- Gürkan S.L. Yahudilik. İstanbul; İSAM Yay., 2008.
- Gökkır N. Kur'an-ı Kerim Açısından İlahî Kitapların Tahrifi Meselesi. İÜİFD, 2. Cilt. İstanbul; 2000, 221-256.
- Han Z. Yahudilikte Talmud'un Mevkii ve Prensipleri. Çev: Aydın M., Ankara; İhya Yay., 1980.
- Harman Ö. F. Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları. İstanbul; 1988.
- İncil. DİA, 22. Cilt. İstanbul; TDV Yay., 270-6.
- Kutluay Y. İslâm ve Yahudi Mezhepleri. İstanbul, Anka Yay., 2004.
- Mâtürîdî E. M. Kitab-ı Tevhid. Çev: Topaloğlu B. Ankara; İSAM Yay. 2009.
- Te'vilâtü'l-Kur'an. Ed. Topaloğlu B. İstanbul, Mizan Yay., 2004-2010.
- Pfander, C. G. Tevrat ve İncil'de Tahrif Yoktur. Gerçeğin Ölçütü. Ankara; Sevgi Yay., ts.
- Shahak İ. Yahudi Tarihi ve Yahudi Dini. Çev: Dağ A. E. İstanbul; Anka Yay., 2004.
- Tanyu H. Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları, İlmî İnceleme ve Tenkid. AÜİFD. 14. Cilt. Ankara; 1966, 95-124.
- Tarakçı M. Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile İlgili Kur'an Ayetlerinin Anlaşılması Sorunu. USÜL, 2. Cilt. 2004, 33-54.
- Toprak M. S. İbrânî Geleneğe Kitâbet Aleyhtarlığı. DEÜİFD. 25. Cilt. İzmir; 2007, 127-146.
- Wickwire D. Yahudi, Hıristiyan ve İslâm Kaynaklarına Göre Kutsal Kitabın Değişmezliği. İstanbul; Lütuf Yay., 1999.
- Özcan H. Mâtürîdî'de Dinî Çoğulculuk. İstanbul; MÜİFAV Yay., 1995.
- Özdeş T. Mâtürîdî Tefsir Anlayışı. İstanbul; İnsan Yay., 2003.
- Öztürk M. İslâm Tefsir Geleneğinde Ehl-i Kitapla İlgili Bazı Telakkilerin Epistemik Değeri. Kur'an'ın Farklı İnanç Mensuplarına Yaklaşımı. Konya; İlahiyat Derneği Yay., 2007, 24-50.